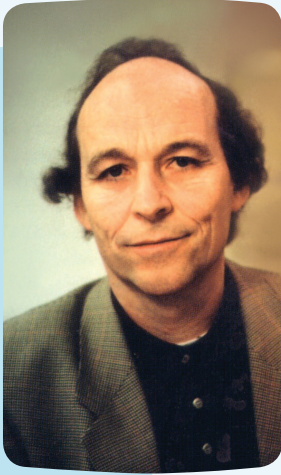

Årsmelding SIFO 2003

Direktøren har ordet:

En fungerende bro trenger minst to forankringer

SIFO har i senere tid indirekte blitt anklaget for å ha gode fagfolk. Umiddelbart synes en slik anklage å være urimelig - et forskningsinstitutt bør og må ha gode fagfolk skal det ha noen berettigelse. Går man dypere ned i anklagen, finner man at det egentlig ikke er en klage på at medarbeidere er dyktige - anklagen går på at dyktige forskere og fagfolk burde være andre steder enn på SIFO.

Jeg skjønner godt at "andre" kan ønske seg SIFOs dyktige medarbeidere, men at andre deler av forsknings- og innovasjonssystemet skulle ha bedre bruk for våre medarbeidere har jeg vanskelig for å gå med på. Nå gjelder ikke anklagen bare for SIFO, men for hele instituttsektoren, som tiltrekker seg dyktige fagfolk som skulle vært andre steder, og som angivelig blir en effektiv barriere for et bedre samspill mellom marked og kunnskap.

Utgangspunktet for anklagen er konklusjonene i den internasjonale evalueringen av Norges forskningsråd, hvor det påpekes at samspillet mellom universiteter og høyskoler og næringslivet i Norge har et stort forbedringspotensial. Men jeg er altså ikke sikker på at SIFOs "kunnskapskunder" av den grunn ikke bør være fornøyd hvis de får det de har behov for og ønsker seg. Og de er stort sett fornøyd med det de får, ikke bare fra SIFO, men fra hele den samfunnsvitenskapelige instituttsektoren.

I en nylig utarbeidet rapport fra NIFU fremgår det at over 60% av oppdragsgiverne finner at det er godt samsvar mellom de samfunnsvitenskapelige instituttene virksomhet og oppdragsgivernes kunnskapsbehov, og at over 70% bruker forskningsresultatene ofte - eller som regel - i sin virksomhet. Det er altså rom for forbedringer, men noen barrierer mellom kunnskap og marked kan det vel neppe være snakk om.

Instituttsektoren i Norge ble etablert, ikke for å være en barriere, men en brobygger mellom grunnforskning og anvendelser. Det er en stor utfordring å balansere faglig kvalitet og samfunnsmessig relevans, men det er akkurat det vi er "trent" til å gjøre. Vi løser det blant annet gjennom god kontakt til universiteter og høyskoler, hvor vi bidrar med undervisning og samarbeider om forskningsprosjekter, og gjennom god kontakt med de som skal utøve myndighet i samfunnet og det næringsliv som skal bidra til å fremskaffe midler som skal til for å nå målene for myndighetsutøvelsen. Og disse er altså stort sett godt fornøyd med det instituttene gjør.

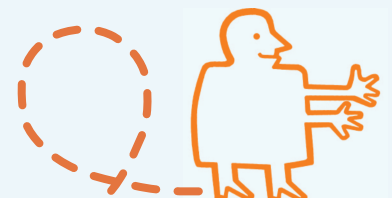
På SIFO kan vi imidlertid observere to ting. Det blir på grunn av den faktiske fordelingen til de ulike programmer stadig vanskeligere å få støtte fra Forskningsrådet til anvendte samfunnsvitenskapelige forskningsprosjekter. Samtidig er det en økende interesse fra næringslivet for å få tilgang til instituttets kjernekompetanse; samfunnet sett i et forbrukerperspektiv.

SIFO har imidlertid, som brobygger, behov for å gjennomføre både forskningsprosjekter med støtte fra Forskningsrådets vitenskapsdivisjon, som kan sikre oss faglig forankring og utvikling, og fra Forskningsrådets Divisjon for innovasjon, som kan synliggjøre relevans. En økende prioritering fra Forskningsrådets side på grunnforskning og næringsrettet forskning, og en tilsvarende nedprioritering av anvendt samfunnsforskning, svekker SIFOs muligheter som brobygger - til å skaffe seg to helt nødvendige forankringer.

I året som er godt har SIFO befestet sin stilling som et "lite", men stort EU-engasjert institutt. Det er interessant å observere at på enkelte områder har EUs forskning kommet lenger enn vår nasjonale i å se forbrukerperspektivet som viktig for ny kunnskapsutvikling og innovasjon - ikke minst er dette svært tydelig innenfor matrelaterte temaer. Forskningsen skal bevege seg fra bord til jord - fra hva forbrukerne krever og ønsker til hvordan næringene kan imøtekomme.

SIFO gleder seg også over at forbrukerperspektivet, det vil si at forbruket plasseres sentralt i analyser, nå er godt innarbeidet i diskusjoner om levekår og ulike former for sosial støtte. SIFO gjennomførte i 2003 en større revisjon av sitt "Standardbudsjett for forbruksutgifter" for å legge til rette for en økt bruk av budsjettet som en offentlig norm.

SIFO trives i sine nye lokaler på Myrens verksted i Oslo, og etter at alle ekstraordinære utgifter til flytting nå er betalt, og med en positiv balanse i 2003-regnskapet, er vi klare til å videreutvikle og styrke vår rolle som brobygger mellom forskning og anvendelser - til nytte for forbrukerne.

Styrets oppsummering 2003

Endringer i forskningsmarkedet og nasjonalt samarbeid

Prosjekttakkvisjon i et forskningsmarked i endring har vært et av styrets viktigste oppmerksomhetsfelt i 2003. På styreminaret i juni var temaet Strategiske satsninger for SIFO, der blant annet direktør Kari Kveseth fra Norges forskningsråd orienterte om Forskningsrådets nye organisasjonsmodell. Forskningen er nå delt i tre divisjoner, Divisjon for henholdsvis vitenskap, store satsninger og for innovasjon. Selv om SIFO som institutt primært har sin tilknytning til Divisjon for vitenskap, vil SIFO være helt avhengig av å kunne etablere anvendte forskningsprosjekter under NFRs Divisjon for innovasjon. Styret arbeider for at SIFO skal ha en strategisk posisjonering i forhold til NFRs nye organisering og satsninger.

Interessen for forbrukerspørsmål i samfunnet er stor, men det viser seg ofte problematisk å finne gode og stabile partnere som også kan bidra med nødvendig finansiering. Styret er derfor positive til at instituttet orienterer seg i markedet og søker etter gode løsninger for så vel finansiering som nye samarbeidsrelasjoner. Styret har pekt på flere muligheter for samarbeidsmodeller - for eksempel horisontal integrering - hvor en går sammen med andre institutter som arbeider innenfor samme fagområde om et prosjekt. Forsøk med slik integrering/samarbeid er allerede i gang på flere prosjekter ved SIFO, blant annet sammen med Norsk senter for bygdeforskning (Bygdeforskning), Norsk Regnesentral, Norges landbrukshøgskole og Universitetet i Oslo. I strategiplanene er det lagt til grunn at slikt samarbeid skal utvikles videre.

Styret støtter også initiativ til å rette blikket mot andre offentlige myndigheter enn de tradisjonelle oppdragsgiverne man har hatt til nå, blant annet ved å søke oppdrag gjennom offentlige anbudsendringer. I tillegg er styret opptatt av hvordan instituttets samfunnsforskning kan anvendes i samarbeid med næringslivet, uten at dette kommer i konflikt med instituttets formålsparagraf.

Internasjonalt samarbeid

Når det gjelder internasjonaliseringen av arbeidet ved instituttet og aktiviteter med henblikk på alliansebygging, mener styret at SIFO er godt i gang. I satsningen på EU-prosjekter har SIFO kommet langt sammenliknet med mange andre norske

forskningsmiljøer. Styret er svært tilfreds med det instituttet har oppnådd på dette området, ikke minst fordi det i EU-prosjekter på enkelte områder er enklere å få gjennomslag for forbrukerperspektivet - "til nytte for forbrukerne".

Til en viss grad er SIFO trukket med i andres søknadsprosesser, men i stor utstrekning har SIFO sittet i førersetet når det gjelder utvikling av prosjektene på områdene miljø og mat/matvaresikkerhet og i faglige aktiviteter knyttet opp til testvirksomheten. Dette viser at SIFO har noe ekstra å bidra med på det forbrukerpolitiske og forskningsmessige området. Spesielt gjelder dette den teoretiske forankring i forbruksforskningen og instituttets empiriske tradisjon.

Aktiviteten har resultert i en rekke prosjekter. Samarbeidspartnerne kommer både fra europeiske universiteter og høyskoler og fra frittstående institutter. Innen det femte rammeprogrammet har universitetene vært i flertall. Instituttets nordiske nettverk spiller en betydelig rolle i noen av prosjektene. For øvrig samarbeider SIFO med miljøer fra de fleste EU-land. På tross av krevende rammebetingelser har SIFOs forskere vært svært aktive i å knytte seg opp mot det sjette rammeprogrammet. Styret oppmuntrer SIFO til å fortsette EU-satsningen.

Styret er tilfreds med SIFOs internasjonale og europeiske engasjement, også i faglige nettverk. Blant annet har SIFO de to siste årene hatt ledervervet i arbeidsgruppen for "Sociology of Consumption" innenfor den europeiske sosiologiorganisasjonen ESA. Instituttet var ansvarlig for denne arbeidsgruppen under årets europeiske sosiologikonferanse i Murcia, Spania.

Publisering

SIFOs mål om å være et ledende miljø for forbruksforskning materialiseres i forskningspublikasjoner og tilstedeværelse på arenaer for debatt om forbrukerspørsmål. I så henseende var 2003 et godt år for SIFO, med flere publikasjoner i internasjonale, vitenskapelige tidsskrift. I tillegg har SIFO styrket sin posisjon som nasjonalt ekspertorgan på forbrukerspørsmål gjennom flere populærvitenskapelige bøker og aktiv deltakelse i pressen. Styret vil arbeide for at den faglige kvaliteten utvikles videre gjennom forskerrekruitering og faglig utvikling av eksisterende stab.

Økonomi og rapportering

Gjennom instituttets tilhørighet til Barne- og familiedepartementet (BFD) og grunnbevilgningen får instituttet muligheter til å følge formålsparagrafens intensjoner. I synergi med de prosjekter SIFO innhenter i oppdragsmarkedet, vil en samtidig sikre og utvikle en nasjonal kunnskapsbase på viktige forbrukerspørsmål.

SIFOs økonomi i 2003 var fremdeles preget av utgifter knyttet til flytting av instituttet fra Lysaker i Bærum til Torshov i Oslo. Når årets regnskap allikevel viser et overskudd, er dette et resultat av stram utgiftsstyring og aktiv prosjekttakkvisjon. Overskuddet er brukt til å styrke SIFOs nødvendige fondsoppbygging.

Riksrevisjonens pålegg om å innføre en mer helhetlig prosjektbasert økonomi på SIFO stiller strengere krav til oversikter og tidsbruk på prosjektene. En viktig konsekvens

av pålegget er at sammenhengen mellom drift og lønn kommer direkte fram av regnskapene. SIFOs styre har etter dette, i løpet av 2003, hatt en konstruktiv dialog med Riksrevisjonen. I løpet av høsten ble det funnet løsninger på hvordan instituttet på beste måte kan implementere disse føringene i regnskaps- og budsjetteringsrutinene. Styrets rolle i forhold til økonomistyring og intern kontroll i SIFO er blitt gjort tydeligere, og forberedte rapporteringsrutiner fra den daglige ledelsen er kommet på plass. Fra inneværende år vil det nye prosjektbaserte budsjettet forbedre både ledelsens og styrets kontroll.

Fokus på styrets rolle

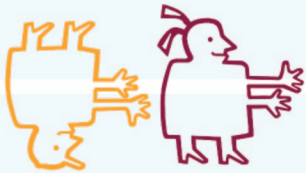
Styrets rolle i forhold til BFD og den daglige ledelsen har vært tema for flere styrediskusjoner. Det er ikke utviklet klare retningslinjer og normer for styrearbeid i forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, og dette vil bli et viktig arbeidsområde for styret i 2004.

Regnskap

Resultatregnskap

NOTE	Driftsinntekter og driftskostnader	2003	2002
	Grunnbevilgning fra BFD	20 271 000	18 452 000
	Andre bevilgninger	0	1 880 000
	Eksterne prosjekt	9 236 087	7 319 643
	Eksterne oppdrag (lab-tester/oppl.materiale)	1 768 112	1 550 385
	Refusjoner	10 055	9 530
	Regnskapsmessige periodiseringer	961 002	969 456
2.3	Sum driftsinntekter	32 246 256	30 181 014
4	Lønnskostnad	19 485 851	19 279 797
5	Ordinær avskrivning	400 007	420 409
	Annen driftskostnad	6 491 850	6 750 045
	Leiekostnader	4 579 092	4 467 809
	Sum driftskostnader	30 956 800	30 918 060
	Driftsresultat	1 289 456	-737 046
	Finansinntekter og finanskostnader		
	Annen finansinntekt	97 054	30 293
	Annen finanskostnad	-20 006	-4 956
	Netto finansresultat	77 048	25 337
	Årsresultat	1 366 504	-711 709
	Overføringer	2003	2002
	Overført til/fra driftsfond	1 010 000	-261 709
	Overført til investeringsfond		
	Overført til omstillings-og kompetansefond	356 000	-450 000
7	Sum overføringer	1 366 504	-711 709

Fordelingsnøkkelen vedr. årets overskudd ble vedtatt i styremøte 05.03.2004

Balanse per 31 desember 2003

NOTE	Eiendeler	2003	2002
	Anleggsmidler		
	Varige driftsmidler		
5	Driftsløsøre, inventar, verktøy, kontormaskiner o.l.	396 570	739 534
	Sum varige driftsmidler	396 570	739 534
	Sum anleggsmidler	396 570	739 534
	Omløpsmidler		
	Fordringer		
	Kundefordringer	3 138 199	2 499 671
	Forskuddsbetalt husleie	1 278 946	
6	Andre fordringer	55 955	599 560
3	Prosjekter i arbeid	272 904	868 080
	Sum fordringer	4 746 044	3 967 311
	Bankinnskudd og kontanter	4 185 698	2 789 260
	Sum omløpsmidler	8 931 702	6 756 571
	Sum eiendeler	9 328 272	7 496 105
NOTE	Gjeld og egenkapital	2003	2002
	Egenkapital		
	Driftsfond	1 233 983	223 983
	Investeringsfond	1 185 692	1 185 692
	Omstillings- og kompetansefond	664 401	307 897
7	Sum egenkapital	3 084 076	1 717 572
	Gjeld		
	Kortsiktig gjeld		
	Leverandørgjeld	2 290 007	2 739 986
	Skyldige offentlige avgifter	787 495	71 331
3	Forskningsforpliktelser	1 143 706	961 002
	Skyldig lønn og feriepenger	2 004 719	2 006 214
	Annen kortsiktig gjeld	18 269	
	Sum kortsiktig gjeld	6 244 196	5 778 533
	Sum gjeld	6 244 196	5 778 533
	Sum gjeld og egenkapital	9 328 272	7 496 105

Noter til Regnskapet 2003

Generelt

SIFO ble fra 1. januar 1998 etablert som forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, underlagt Barne- og familiedepartementet (BFD). Rammene for SIFOs økonomiforvaltning er gitt i bevilgningsreglementet, med enkelte unntak. Hovedinstruks for økonomiforvaltningen ved SIFO er bygget på Statens økonomireglement. SIFO mottar sin grunnbevilgning via BFD, eksterne prosjektbevilgninger og oppdragsmidler fra offentlige og private oppdragsgivere.

SIFO revideres av Riksrevisjonen.

Note 1 Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp med utgangspunkt i regnskapsloven av 1998, og er tilpasset denne så langt det passer. I 1998 presenterte SIFO for første gang et regnskap med tilpasning til regnskapsloven. Tidligere har man kun vært pålagt å føre et regnskap etter kontantprinsippet. Regnskapet er strukturert i samsvar med den nye regnskapslovens krav til oppstilling.

Regnskapsprinsippene som ligger til grunn for regnskapet beskrives nedenfor.

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld

Eiendeler bestemte til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er tilsvarende kriterier lagt til grunn.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet.

Enkelte poster er vurdert etter andre prinsipper og redegjøres for nedenfor.

Bevilgninger

Grunnbevilgning og tilskudd fra BFD er innteksført i sin helhet. Øvrige prosjektinntekter er resultatført etter opptjening etter tilnærmede metoder. Se nærmere beskrivelser nedenfor.

Prosjekter i arbeid

Årets beløp utgjør i sin helhet avsetning pr. 31.12.2002 vedrørende EU prosjektet Laundry Habits. På grunn av tidkrevende og kompliserte

rutiner i EU ble ikke dette beløpet oppgjort i 2003. Beløpet innfris imidlertid 1. halvår 2004.

Forskudd fra oppdragsgivere

Resultatet pr. 31.12.03. er justert for mottatte, øremerkede bevilgninger og prosjekttilskudd som ikke er opptjent pr. 31.12. Posten skyldes hovedsakelig en forskyvning i aktivitet og består av forpliktelser som SIFO har påtatt seg på prosjekter for kommende år. Posten er oppført under kortsiktig gjeld og ført som en inntektsreduksjon i regnskapet.

Fordringer

Kundefordringer oppføres til pålydende. Kundefordringer viser opptjente, fakturerte inntekter som ikke var mottatt pr. 31.12.03.

Aktiverings- og avskrivningsprinsipper

Anleggsmidler med generell nytteverdi som eies av SIFO, aktiveres i instituttets regnskap. Anleggsmidler som forbrukes direkte i prosjekter og finansieres av oppdragsgiver, kostnadsføres ved anskaffelse. Anleggsmidler eiet av SIFO er aktivert der anskaffelsesverdien pr. selvstendig fungerende enhet er kr 15000,- eller høyere inkl. mva.

Avskrivninger skjer lineært etter følgende prinsipper:

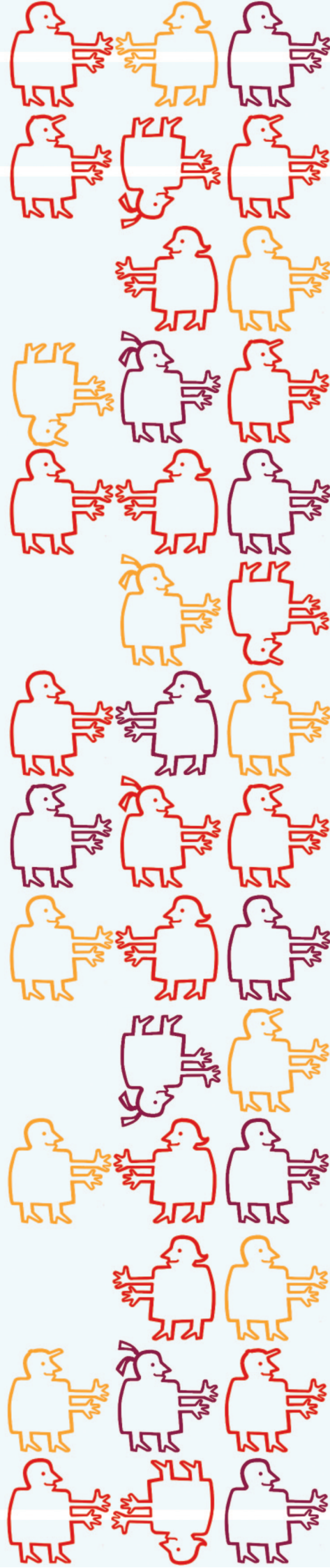
Levetid Avskrivningssats

1. Maskiner	5 år	20 %
2. Inventar	6-7 år	15 %
3. EDB-utstyr	3 år	33 %

Sammenlignbare tall

Sammenligningstallene i balansen er omarbeidet i henhold til de nye prinsippene. Resultatregnskapet er i samsvar med ny regnskapslov.

Departementet og forskningsråd forutsetter at SIFO følger samme opplegg for årsrapportering som de fristilte forskningsinstituttene (stiftelser og aksjeselskap), dvs. avgir årsberetning i henhold til krav gitt i regnskapsloven. Den formelle beretning forutsettes supplert med en mer detaljert redegjørelse for både forsknings- og forvaltningsvirksomheten.

Note 2 Driftsinntekter

Pr. inntektskilde:

Offentlig støtte	20 271 000
Eksterne prosjekt	11 004 199
Refusjon av kostnader og periodisering	971 057

Sum 32 246 256

Pr. geografisk marked:

Norge	29 890 256
Utland	2 356 000

Sum 32 246 456

Note 3 Prosjekter

Inntektsført på igangværende prosjekter	11 004 199
Opptjent ikke fakturert inntekt på prosjekter i arbeid	
Forskuddsfakturert produksjon (prosjektforpliktelse)	1 143 706

Note 4 Lønnskostnad, antall ansatte og godtgjørelser

Lønnskostnad

Lønn	15 528 317
Folketrygdavgift	2 340 126
Arbeidsgjverandel Statens Pensjonskasse	1 617 408

Sum 19 485 851

Gjennomsnittlig antall ansatte 51

Antall ansatte er regnet ut fra gjennomsnittet av antall ansatte ved begynnelsen og slutten av regnskapsåret.

Godtgjørelser

Direktør mottar lønn på kr 567 000,-

Det er betalt godtgjørelse til styret på kr 80 255,-

Note 5 Varige driftsmidler

Varige driftsmidler er ført i balansen til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte avskrivninger. Varige driftsmidler avskrives lineært over driftsmidlets antatte økonomiske levetid.

	Inventar	Maskiner	EDB	Sum
Anskaffelseskost 01.01.03	393 975	399 799	1 482 285	2 276 059
Tilgang kjøpte driftsmidler		57 042	0	57 042
Avgang	0	80 305	542 430	622 735
Anskaffelseskost pr. 31.12.03	393 975	376 536	939 855	1 710 366
Akkumulerte avskrivninger 31.12.03	298 367	294 433	720 998	1 313 798
Bokført verdi pr. 31.12.03	95 608	82 103	218 857	396 568
Årets avskrivninger	58 667	46 694	294 646	400 007
Økonomisk levetid	6 - 7 år	5 år	3 år	
Avskrivningsplan	Lineær	Lineær	Lineær	

Note 6 Andre fordringer

Andre fordringer består av:

Reiseforskudd

Låneforskudd

Note 7 Egenkapital

	Driftsfond	Invest. fond	Omst.- og komp.fond
Egenkapital 1.januar 2003	223 983	1 185 692	307 897
Årets endring i egenkapital:			
Årets resultat	1 010 000		356 504
Egenkapital 31.desember 2003	1 233 983	1 185 692	664 401

Fordelingsnøkkel av årets overskudd ble vedtatt i styremøte 05.03.2004.

Gry Nergård

Ingeborg Astrid Kleppe
Styreleder

Grete Synøve Botnen

Harald Throne-Holst

Dag Endal
Nestleder

Irene Solberg

Anna Risnes

Gunnar Jorfald

Odd Jarl Borch

Dette er SIFO

SIFO er et kompetansesenter til nytte for forbrukerne. Instituttet er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter underlagt Barne- og familiedepartementet (BFD), og finansieres gjennom en grunnbevilgning og prosjektinntekter. SIFOs styre oppnevnes av BFD og består av representanter fra forskningsmiljøer, andre forbrukerinstitusjoner, ulike organisasjoner og SIFOs ansatte.

Formål

Gjennom forskning og testvirksomhet skal SIFO legge grunnlaget for å utrede viktige forbrukerproblemer og konsekvenser av offentlige tiltak og markedets tilbud. Forbruksforskningen skal benyttes som grunnlag for å nå forbrukerpolitiske mål, for ivaretagelse av forbrukernes behov og i kunnskapsproduksjon, som er viktig for innovasjon av nye varer og tjenester.

Kompetanse

SIFO er det eneste forskningsinstitutt i Norge som utelukkende arbeider med forbruksforskning. *Forbrukernes og husholdningenes hverdagsliv står sentralt i SIFOs arbeid.*

SIFO har kunnskaper om forbrukernes holdninger og atferd og forbrukets sosiale sammenhenger, om varer og tjenester forbrukerne benytter seg av, om markedet ulike markeder, samt kunnskaper om politikken som regulerer betingelsene for anskaffelse og bruk av varer og tjenester. Den faglige virksomheten er organisert i fire faggrupper;

- Forbrukerøkonomi
- Forbrukskultur
- Marked og politikk
- Miljø

Aktualitet

SIFO er et anvendt forskningsinstitutt, og kunnskapsproduksjonen vurderes i forhold til relevans og nytte. I den senere tid har forbruksutgifter i tilknytning til levekår, forbruk og miljø, leverandørmakt og pris, mat og tillit, ungdom og kommersialisering og bruk av ny informasjon- og kommunikasjonsteknologi vært viktige forskningsområder som reflekterer de pågående samfunnsdebatter. SIFOs testaktiviteter gir oss fortløpende kunnskaper om endringer i markedet innen de produktgrupper vi arbeider med.

Kvalitet

SIFO utfører alt sitt fagarbeid i henhold til forsknings- og testfaglig aksepterte kvalitetskriterier og benytter seg både av internkontroll, ekstern vurdering og akkreditering.

Brukere

Forbrukerinstitusjonene og Barne- og familiedepartementet er viktige brukermiljøer for SIFO. Andre brukere er forsknings- og fagmiljøer, både nasjonalt og internasjonalt, departementer, nordiske forbrukermyndigheter, samt ulike bransjer. Det arbeides systematisk for å holde kontakten med disse miljøene, bl.a. gjennom utstrakt forskningssamarbeid, seminarer og undervisning.

Nordisk og internasjonalt samarbeid

På nordisk plan deltar vi i flere samarbeidsprosjekter, hovedsakelig i regi av Nordisk Ministerråd, bl.a. gjennom EK-Konsument (Embedsmannskomiteen for forbrukersaker). På europeisk plan er SIFO involvert i, og har delvis prosjektledelsen av flere samarbeidsprosjekter innen Den europeiske unionens rammeprogrammer for forsknings- og forbrukspolitikk. SIFO deltar også aktivt i europeisk og internasjonalt standardiseringsarbeid.

SIFOs informasjonsvirksomhet

SIFO er et anvendt forskningsinstitutt, og legger derfor stor vekt på formidling av egne forskningsresultater til aktuelle brukergrupper som andre forskningsmiljøer, myndigheter, produsenter og videreførmidlere. Resultatene presenteres i SIFOs ulike rapportserier, i nasjonale og internasjonale tidsskrifter, og på instituttets internetsider. Ved formidling av forskningsresultater overfor allmennheten utgjør mediene den viktigste kanalen. Instituttet prioriterer derfor en offensiv medieinnsats.

Likestillingsarbeid ved SIFO

SIFO er en arbeidsplass med en svært høy kvinneandel både på ledernivå og blant de øvrige ansatte. SIFO har kvinnelig styreleder og mannlig nestleder, mens styret samlet har en fordeling på 5 kvinner og 4 menn.

Praktisk er SIFO en arbeidsplass tilrettelagt for så vel kvinner som menn. Både kvinner og menn benytter seg av sine rettigheter i forbindelse med barns sykdom og av omsorgspermisjoner med og uten lønn.

Instituttet fører en liberal praksis i forhold til fleksibel arbeidstid, selv om vi har stempingsrutiner. Særlig for forskere og andre fagmedarbeidere er arbeidet av en slik karakter at det i noen utstrekning tillater hjemmearbeid. Vi har så langt ikke organisert ordinære hjemmekontorløsninger, men våre medarbeidere har muligheter til å kommunisere via e-post fra hjemmeadresser. Utstrakt bruk av bærbart utstyr gir også en fleksibel arbeidssituasjon.

Så langt har SIFO i sine stillingsutlysninger benyttet kjønnsnøytrale annonser.

Fordeling - kvinner og menn på avdelingsnivå

Avdeling	kvinner	menn	totalt
Administrasjon	8	1	9
Info/IT	2	2	4
Fagavdeling	23	13	36

Fordeling kvinner og menn på ledernivå

Stillingskategori	kvinner	menn	totalt
Ledere	3	2	5
Mellomledere	3	1	4

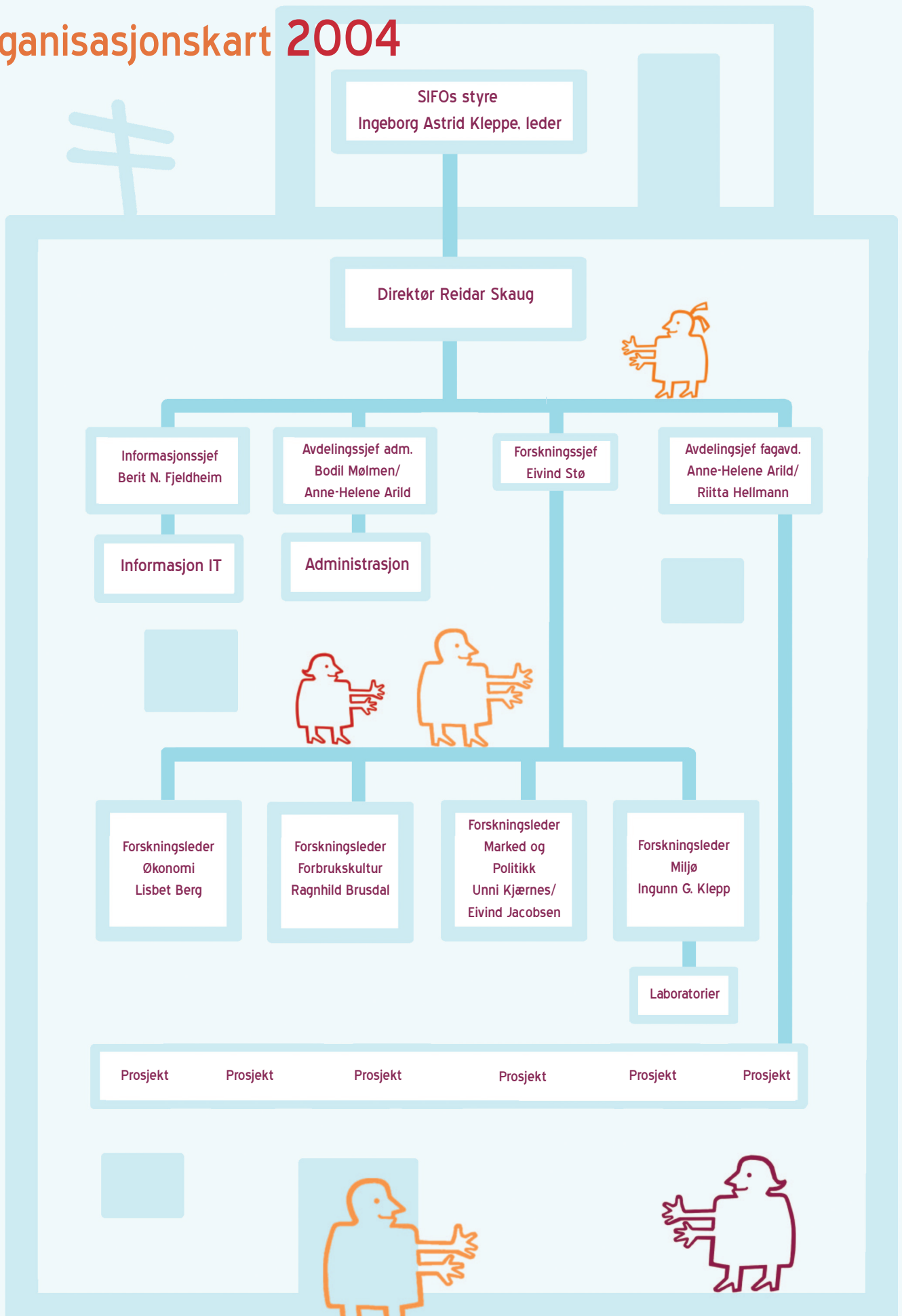
Gj.sn. lønn for kvinner og menn

	kvinner	menn
Lønnstrinn	49	55
Beløp	337.700	375.500

Deltidsarbeid/omsorgspermisjoner

	kvinner	Menn	totalt
Deltid	10	1	11
Omsorgspermisjon/ fødselspermisjon	3		1-ordinær pappa- permisjon 2 - utover ordinær pappa- permisjon

Organisasjonskart 2004

Område:

Marked og politikk

Hovedområder

- **Distribusjonsforskning**
- **Regulering**
- **Forbrukernes rolle, makt og innflytelse**

Bakgrunn - rammetekst

Forbrukernes situasjon må studeres med utgangspunkt i det tilbudet de presenteres for og de valgene de stilles overfor. På SIFO skal vi studere ulike private og offentlige ordninger, strategier og oppfatninger som bidrar til å strukturere forbrukernes valg. Vi skal også studere forbrukernes individuelle og/eller kollektive og politiske og/eller økonomiske strategier for å forsøke å påvirke disse rammene.

Sagt på en annen måte, så mener vi det er nødvendig å forstå det som skjer "bak disken" for å forstå forbrukernes valg blant det som ligger "i disken". I den sammenheng legger vi et verdikjedeperspektiv til grunn, der en ser på aktører, strategier, teknologier og maktforhold på varenes vei fra råvare via produksjon til de foreligger ferdig til bruk hos forbruker. Vi må også se på hvordan offentlige og private reguleringer bidrar til å forme og ramme inn strategier og praksis langs verdikjedene. Samtidig er det vår oppgave å forsøke å forstå hvordan "bilder av forbrukerne" materialiseres og bygges inn i produkter, produksjonsprosesser og markedsstrategier, samt hvordan forbrukerne selv prøver å påvirke disse valgmulighetene i kraft av å opptre som kjøpere og klagere i markedet, eller som velgere og meningsytrere i politiske prosesser (for eksempel leserinnlegg i avisene).

Det er spesielt på matfeltet vi har arbeidet med de ovennevnte temaene. Utvalgte stikkord i så måte er matvarepriser, maktforhold, ny teknologi, valgmuligheter, trygg mat, tillit, økologisk mat, globalisering og internasjonalisering.

Matvareindustriens og handelens markedsstrategier vil også framover stå i fokus, med spesiell oppmerksomhet knyttet til strukturutviklingen i dagligvaremarkedet, tillit til og sikkerhet ved matvarer, og etiske problemstillinger for eksempel knyttet til dyrevelferd. Vi ønsker i tillegg å se helse- og velferdspolitiske følger av måten forbrukervalgene struktureres på. For eksempel ønsker vi å studere hvorvidt og på hvilke måter tilbyderens markedsstrategier virker inn på utviklingen av ernæringsrelaterte sykdommer (overvekt, diabetes, kreft og hjerte/karsykdommer). Dessuten reiser globaliseringen av han-

delen nye problemstillinger, knyttet til sikkerhet, etikk og maktforhold. Vi ønsker å kaste lys over hvordan markedsaktører og forbrukere legger opp strategier for å forholde seg til disse nye utfordringene.

Vi har også sett på mer produktuavhengige temaer, for eksempel knyttet til kjøpesenterutviklingen og eiendoms- og konkurranseforhold i varehandelen.

Høydepunkter

Forskningsinnsatsen på dette hovedområdet er økende.

To temaer som har stått sentralt i 2003 er forbrukerpolitiske virkemidler i miljøpolitikken og matvarekontroll og forbrukertillit. Innenfor begge temaene har arbeidet i 2003 i stor grad vært knyttet opp til europeiske prosjekter. SIFO har vært engasjert i to miljøprosjekter innen EUs femte rammeprogram, som begge handler om ulike virkemidler i miljø- og forbrukerpolitikken. Matvarekontroll og forbrukertillit er spørsmål som har fått stor oppmerksomhet både nasjonalt og internasjonalt de siste årene. SIFO koordinerer for tiden et større EU-prosjekt innen det femte rammeprogram - Consumer Trust in Food - om betingelser for matvaretilitt i Europa. Prisdannelse og marginundersøkelse i dagligvaremarkedet har i flere år vært SIFOs bidrag til diskusjonen om matvareprisene i Norge. I 2003 har vi publisert flere rapporter om grensehandel, blant annet et større grensehandelsprosjekt i samarbeid med Bygdeforskning.

Forbrukertillit til mat i Europa

I 2003 publiserte SIFO første rapport fra av et større EU-prosjekt: Trust in Food. Prosjektet, som er finansiert av European Commission, "Quality of Life and Management of Living Resources Programme", Key Action 1 (contract no. QLK1-CT-2001-00291) ledes av SIFO. Hensikten med dette prosjektet er å få en bedre forståelse av hva som ligger bak variasjoner i tillit til mat mellom ulike land i Europa. SIFO-rapporten "Trust in Food in Europe. A Comparative Analysis" presenterer data fra en representativ spørreundersøkelse blant forbrukere i Danmark, Tyskland, Storbritannia, Italia, Norge og Portugal. I tillegg til spørreundersøkelsen er det gjennomført institusjonelle studier i de samme landene og på EU-nivå. Denne delstudien viser at en av fire forbrukere i disse landene mener at utviklingen på matområdet over tid har blitt verre både med hensyn til pris, når det gjelder smak og kvalitet, produksjonsmå-

ter, næringsverdi og sikkerhet. Italienske og portugisiske forbrukere er de mest pessimistiske. Der mener så mange som 60% til 80% at pris og smak/kvalitet er blitt dårligere de siste tjue årene. Det er færre som mener at maten er blitt dårligere med hensyn til sikkerhet og ernæring. Norske forbrukere skiller seg fra de andre europeiske forbrukerne ved å være de mest pessimistiske med hensyn til matsikkerhet. Britiske forbrukere har, ut fra ulike indikatorer, det høyeste tillitsnivået.

Bokutgivelse: Den politiserte maten - en analyse av det norske matsystemet

I samarbeid med forskere ved Norsk senter for bygdeforskning står SIFO-forskere bak bokutgivelsen "Den politiserte maten". Formålet med boka har vært å lage en bred og oppdatert samfunnsvitenskapelig analyse av det norske matsystemet. Målgruppen har vært aktørene i dette systemet, myndigheter og politikere, samt journalister, studenter, vår egen forskerstand og den opplyste allmennheten.

Bakgrunnen for bokutgivelsen er at dagens matfat er fullt av politiske dilemmaer og paradokser! Tilliten til maten, de som lager, selger og kontrollerer den, er tynnslett i en tid da vi spiser og forbruker mer enn noen sinne. Mat forbindes med helse- og miljørisiko til tross for at det brukes mer ressurser enn noen sinne på matsikkerhet! Økologi og dyrs velferd står på dagsordenen, samtidig med at konkurransen dreier seg om pris. Genteknologien lover større, bedre og mer motstandsdyktige avlinger, samtidig som stadig flere engster seg for nye problemstillinger knyttet til risiko og etikk. Mange engster seg for at matvaner og mønstre går i oppløsning, samtidig som tradisjonsmat og lokale produkter er i vinden. Standardiseringen av maten kritiseres, samtidig som det aldri har vært flere osteo varianter i butikkdiskene. Forbrukermisnøye preger avisenes forsider i en tid hvor flere gårdsbruk legges ned enn noen gang. Maten politiseres i stadig større grad og matpolitikken blir stadig mer kompleks.

I boken utdypes noen av de "nye" matproblemstillingene ved hjelp av teorier og tilnæringsmåter fra den internasjonale fagdebatten. Bidragene legger vekt på å se verdikjeden i sammenheng fra jord til bord, de forholder seg til internasjonale bidrag om risikosamfunnet, bidrag i tilknytning til økonomisk og kulturell globalisering, endrede reguleringsformer og en ny og mer symmetrisk forståelse av forholdet mellom samfunn og natur.

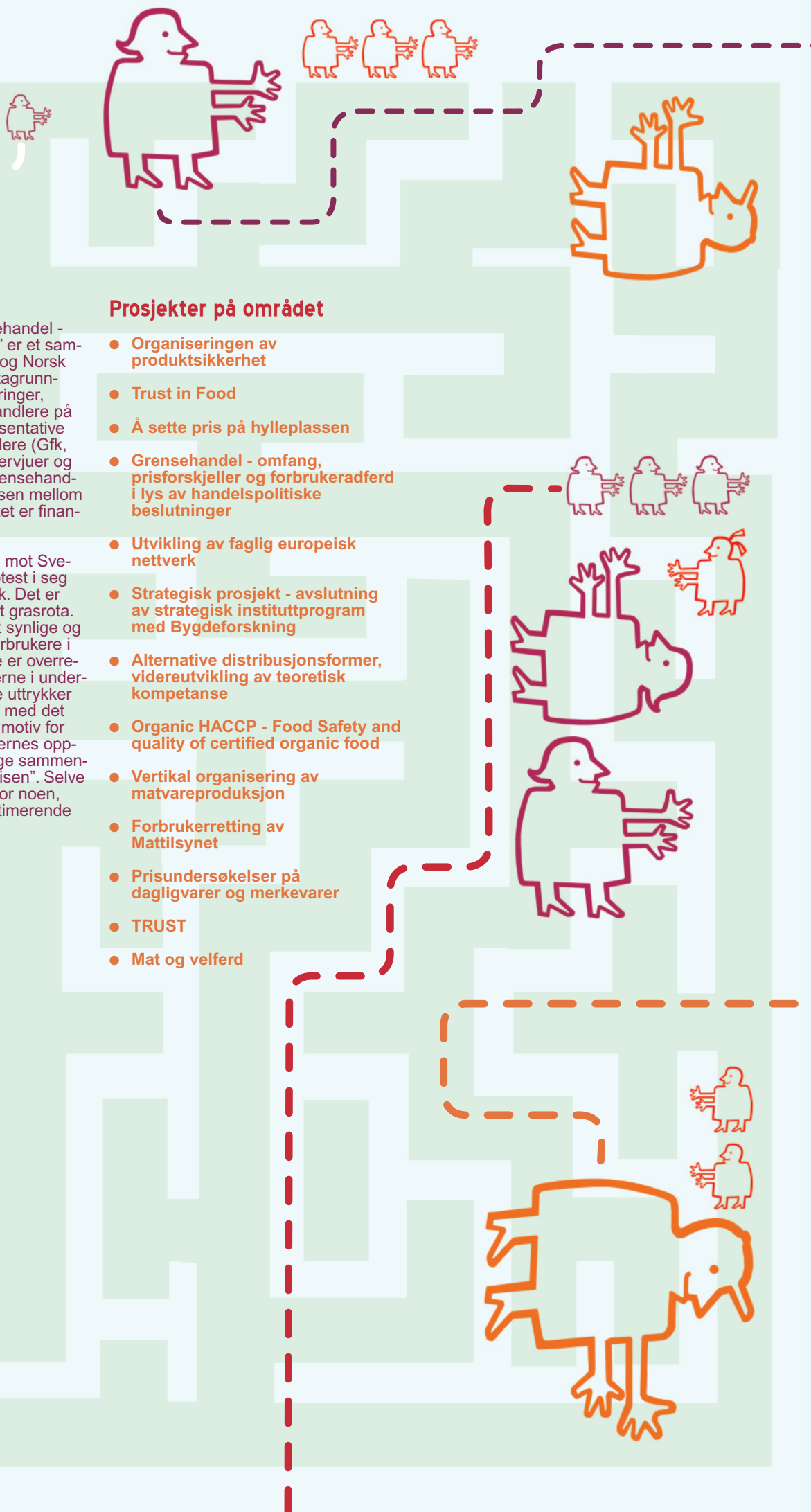
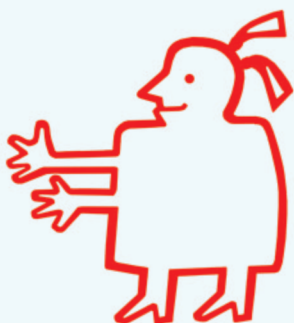
Grensehandel

Prosjektet "Fenomenet grensehandel - rasjonalitet mer enn galskap?" er et samarbeidsprosjekt mellom SIFO og Norsk senter for bygdeforskning. Datagrunnlaget er basert på prisregistreringer, kvantitativ survey av grensehandlere på Svinesund, tilgjengelige representative undersøkelser av grensehandlere (Gfk, MMI og Gallup), kvalitative intervjuer og deltagende observasjon av grensehandlere på Svinesund og på grensen mellom Finnmark og Finland. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd.

Studien viser at grensehandel mot Sverige har et stort innslag av protest i seg - mot avgiftsnivå og prispolitikk. Det er "dem" mot "oss", politikere mot grasrota. Grensehandlerne er den mest synlige og største gruppen av politiske forbrukere i Norge. Fremskrittspartivelgere er overrepresentert blant grensehandlerne i undersøkelsen, og grensehandlerne uttrykker stor politikerforakt og misnøye med det norske avgiftsnivået. Viktigste motiv for grensehandel er pris. Forbrukernes oppfattelse av "billigheten" i Sverige sammenlignet med Norge, er "halve prisen". Selve turopplevelsen er også viktig for noen, og har, om ikke annet, en legitimerende funksjon.

Prosjekter på området

- Organiseringen av produksikkerhet
- Trust in Food
- Å sette pris på hylleplassen
- Grensehandel - omfang, prisforskjeller og forbrukeradferd i lys av handelspolitiske beslutninger
- Utvikling av faglig europeisk nettverk
- Strategisk prosjekt - avslutning av strategisk instituttprogram med Bygdeforskning
- Alternative distribusjonsformer, videreutvikling av teoretisk kompetanse
- Organic HACCP - Food Safety and quality of certified organic food
- Vertikal organisering av matvareproduksjon
- Forbrukerretting av Mattilsynet
- Prisundersøkelser på dagligvarer og merkevarer
- TRUST
- Mat og velferd

Område:

Forbrukskultur

Hovedområder

- Mat og matkultur
- Digitale medier
- Forbruksvarer som kommunikasjonssymboler

Bakgrunn - rammetekst

Forbrukskultur er et av våre satsningsområder hvor forskningsaktivitetene organiseres omkring forbrukets samfunnsmessige og individuelle betydning i det moderne samfunnet. På temaområdet mat arbeides det med måltidsmønstre, matvaner, endringer i matforbruk, kjøkkeninnredning og kjøkkenets betydning som et sted for ulike arbeidsoppgaver og det sosiale. Et annet prosjekt tar for seg mat og helse hos menn.

For tiden utvikles et nytt temaområde knyttet til forbruk av digitale medier i et husholdsperspektiv hvor fokus er sosiale aspekter ved bruk av ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Flere problemstillinger inngår i et prosjekt der bruk og forbruk av digitale opplevelsestjenester i hjemmet er den overordnede problemstilling. I dette prosjektet inngår et doktorgradsarbeid som fokuserer på bruken av digitale pengespill i hjemmet. Et annet prosjekt på dette temaområde er bruk av e-handel, med særlig fokus på tillit.

Forbruksvarer som kommunikasjonssymboler, hvor mening og identitetsdannelse knyttet til produktene, står også sentralt. Dette perspektivet er særlig sentralt når vi ser på ungdommens forbruk og forbrukets betydning i det symbolske identitetsarbeidet. Sammen med prosjekter om ungdommens forbruk og livsstil er dette prosjekter hvor de ulike sidene ved forbruket, både de symbolske og bruksaspektene, står sentralt. Et siste arbeidsområde er test og standardisering av ulike husholdsmaskiner.

Gruppen forbrukskultur spenner over svært mange områder. Et perspektiv er at varer og tjenester er kommunikasjonssymboler og har en mening knyttet til seg. Forbruksvarer har også et bruksaspekt og kan ses som redskaper som kan endre hverdagens tidsbruk og relasjonene mellom folk. I forbruksforskningen har det vært en dreining mot forbrukets symbolske aspekter, mens forbruksvarens bruksaspekter har vært skjøvet i bakgrunnen. Det er i dette spenningspunktet mellom nytte og nytelse, mellom bruks- og symbolaspektene, at SIFO ønsker å gå inn for å få en bredere for-

ståelse av folks forbruk. Det arbeides i alt med tre doktorarbeider på området. To av dem er SIFO-initiert - *Symbolsk forbruk og identitetsarbeid i overgangen fra barn til ungdom* og *Understanding digital entertainment in everyday life*. Et tredje - *Etablering av matvaner: middag - en sosiologisk analyse av den norske middagspraksis*, formelt et doktorarbeid organisert ved Bygdeforskning, er under avslutning.

Høydepunkter

Innenfor temaområdet forbruk av digitale medier er det i 2003 publisert flere rapporter. *Tillits- og lojalitetsfremmende e-handelsstrategier*, *Forbruker og utviklingen av bredbånd i Norge - fra borger til kunde* og *Familiens trojanske hester? En kvalitativ undersøkelse av bruk av digitale medier i norske hjem*.

På temaområdet mat vil vi fremheve forskning på menn og livsstil og på matfestivaler. En kartlegging av rekklame i lærebøker i grunnskolen ble gjennomført på oppdrag fra Læremiddelsenteret. Ellers er det i 2003 publisert en rekke notater, artikler og kronikker på dette området.

Tillits- og lojalitetsfremmende e-handelsstrategier

I et samarbeidsprosjekt mellom ReiseFeber.no og SIFO, innefor Norges forskningsråds SkatteFUNN-ordning, var hovedmålsettingen å utvikle et tillits- og lojalitetsfremmende forretningskonsept som skulle sikre stabilitet og vekst i kundemassen i fremtiden. Rapporten *Tillits- og lojalitetsfremmende e-handelsstrategier* er dokumentasjonen på en empirisk delstudie. Studien viser at forbrukere i stor grad fokuserer på de egenskaper ved reisetjenestene som er egnet for søk og sammenlikning på internett. I hovedsak er derfor *pris, tid og tilgjengelighet* avgjørende faktorer. Pris har både vært avgjørende for at folk har kjøpt - og ikke kjøpt - reiser hos ReiseFeber.no. Tid omfatter tiden det tar å orientere seg blant ReiseFebers tjenester og tider, er også viktig for informantene.

Bruk av IKT i norske hjem

I samarbeide mellom Telenor, NRK og Norsk Tipping, har SIFO gjennomført et kvalitativt studium av bruken av digitale IKT i norske hjem. Datagrunnlaget består av intervjuer med fire familier som hver har tilbrakt en ettermiddag og kveld på Telenors *Fremtidshuset* på Fornebu, hvor de ble vist to underholdningsorienterte piloter, laget av hhv. NRK og Norsk Tipping, utviklet med tanke på fremtidens

digital fjernsyn. Det ble funnet en markant ambivalent holdning til bruk av IKT i hjemmet blant familienes voksne medlemmer. Denne holdningen forklares ved at bruk av IKT i hjemmet oppleves som underholdende og positiv, men samtidig som truende mot hjemmets sosialitet, fordi bruken oppleves som potensielt ødeleggende for familieverdier (intim sosialitet). At toinntektsfamilier med barn vanligvis opplever et stort arbeidspress, gjør ambivalensen enda sterkere, fordi spesielt fjernsynet utgjør en funksjonell form for hvile, samtidig som den 'stjeler' tid fra familien. Reaksjonene på pilotene er forståelig i lys av dette rammeverket. Norsk Tippings pilot ble opplevd som svært underholdende, men representerte samtidig en motsats til familieverdier gjennom sitt fokus på pengespill. NRKs pilot, med sin høye grad av interaktivitet og innholdsvalg, ble assosiert med surfing på nett, og derfor forstått som en mye mer individualistisk underholdning.

Forbruker og utviklingen av bredbånd i Norge - fra borger til kunde

SIFO-arbeidet "Forbruker og utviklingen av bredbånd i Norge - fra borger til kunde?" anlegger et forbrukerorientert perspektiv på bredbåndsutviklingen. Dette står i kontrast til debatten på feltet som har vært dominert av politikere og næringslivsaktører. Samtidig trekker rapporten frem behovet for å se individet både som forbruker og borger, med ulike rettigheter tilknyttet de respektive roller. Rapporten er todelt; først ønsker vi å bidra med fokus på konkrete problemstillinger knyttet til forbruk av bredbånd-sprodukter slik de foreligger i dag. De konkrete forbrukerproblemstillinger som gjennomgås, er nær forankret til de tendenser forbrukerapparatet i Norge har sett på området. Den andre delen av rapporten trekker bredbånddebatten inn på et mer politisk plan, der borgerperspektivet blir en relevant faktor. Med denne vinklingen ønsker vi å problematisere forbrukerperspektivet på bredbåndsfeltet og knytte dette opp mot rollen som borger. Hovedkonklusjonen i rapporten er at bredbåndsfeltet er uoversikkelig, raskt skiftende og komplekst, noe som gjør det vanskelig for forbrukeren å skaffe seg fullstendig informasjon om sine valgmuligheter, som igjen skal danne et fundament for rasjonelle valg knyttet til bredbåndstilbud. Samtidig kan det argumenteres for at det bør være en borgerrett *å ikke være forbruker* på enkelte felt, slik som f.eks bredbåndsområdet (spesielt infrastrukturen). Det tas høyde for at man nærmer seg en kritisk masse bredbåndbrukere i kategorien "forbrukerbredbånd", og at dette har

vært et positivt bidrag, både med hensyn til prispress og "læring" blant forbrukere. Samtidig fjerner ikke dette kritikken som er tuftet på manglende utjevning og koordinering av utbygging. Dette fordi markedet ikke er perfekt og vil kunne skape skiller i befolkningen ifm. tilgang til bredbåndet og de muligheter som medfølger.

Evaluering av læremidler

På oppdrag fra Læringscenteret gjennomførte SIFO en kartlegging av reklame i lærebøker i grunnskolen. Kartleggingen omfattet lærebøker utgitt etter august 2000. Dette er lærebøker som ikke er godkjent etter "Godkjenningsordningen for lærebøker" som opphørte i 2000. SIFO fant ingen eksempler på tradisjonell reklame i lærebøker i grunnskolen som inngår i denne undersøkelsen, når definisjonen for reklame som legges til grunn er: "enhver form for massekommunikasjon, som er betalt av en identifiserbar avsender og foretatt i den hensikt å fremme salg av varer og tjenester", basert på NOU 1974:21.

Derimot fant vi eksempler på at logoer og merkevarenavn eksponeres i om lag halvparten av lærebøkene som inngår i denne undersøkelsen. Noen eksponeringer forekommer i fotografier og andre i tegninger, men merkevarenavn eller logo er like fullt gjenkjennelig. Vi har valgt å skille mellom eksponeringer relatert til faglige presentasjoner, eksponeringer som trolig er pedagogisk begrunnet og negative eksponeringer.

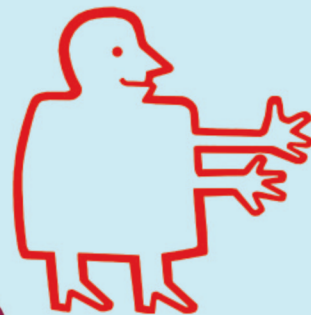
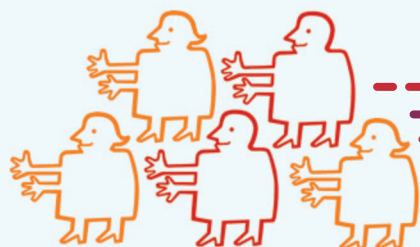
Tradisjonsmatfestivaler

Festival-Norge utvider stadig sine grenser, men blant de etablerte finner vi de såkalte tradisjonsmatfestivaler som Gamalostfestival i Vik i Sogn, Smalahovesleppet på Voss og Rakfiskfestivalen i Valdres. Nærmere ettersyn viser at disse festivalene ikke bare er preget av tradisjon, samhold og fest. De er også i stor grad preget av økonomiske interesser, moderne trekk, hverdag og sosiale skiller.

SIFO-rapporten *Tradisjonsmatfestivalenes tvetydighet* er et hovedfagsarbeid som tar for seg en rekke spørsmål som; hvilke motiv ligger bak slike festivaler, hva preger dem, hvilke mennesker deltar og hvorfor de deltar.

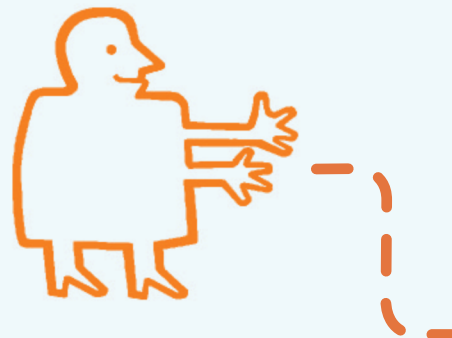
Prosjekter på området

- **Symbolsk forbruk og identitetsarbeid i overgang fra barn til ungdom**
- **Menn, Helse og livsstil**
- **Elektriske komfyrer - verifisering av metode for funksjonstesting i forbindelse med energimerking**
- **Mat og kjøkken - nytte og nytelse**
- **Test av husholdningsprodukter**
- **Consuming digital adventure oriented media in everydaylife, contents and contexts**
- **Tillits- og lojalitetsskapende forretningskonsept for Reiseferber.no - en videreføring**
- **Forbrukere og utvikling av bredbånd i Norge - fra borger til kunde?**
- **Reklame i skolebøker**

Område:

Miljø

Hovedområder

- Forbrukernes valg og vaner innenfor kjøp, bruk og avhending
- Forbrukets miljøbelastninger og realistiske veier mot et mindre belastende forbruk
- Testing og undersøkelser av varers kvalitet og bruksegenskaper

Bakgrunn - rammetekst

Forholdet mellom forbruk og miljø, i vid forstand, er utgangspunktet for miljøforskningen på SIFO. Forbruket omfatter da kjøp, bruk og avhending. Mye av forskningen har vært konsentrert om forholdet mellom holdninger og handlinger. Vi studerer også funksjonelle, sikkerhetsmessige og miljømessige egenskaper ved produkter. Særlig vekt legges på de produktene som forbrukerne omgir seg med i hjemmet, som husholdsprodukter og tekstiler. Arbeidet innebærer identifisering av forbrukerproblemer og preferanser, samt utvikling av metoder for gjennomføring av tester og vurderinger.

Høydepunkter

SIFO har lyktes særdeles godt i å internasjonalisere den faglige virksomheten på dette området. Temaet forbrukerpolitiske virkemidler i miljøpolitikken har stått sentralt, og arbeidet har i 2003, i stor grad vært knyttet opp til EU-prosjekter. De to miljø-prosjektene DEEP og ToolSust, innen det femte rammeprogram, handler begge om ulike virkemidler i miljø- og forbrukerpolitikken. Begge prosjektene ble avsluttet i 2003. På tekstil/vask-området har vi hatt prosjektledelsen av flere EU-prosjekter, blant annet et prosjekt om vaskevaner i Europa, *Laundry habits*, som ble avsluttet tidlig i 2003, og prosjektet *Fire Hazards*, som avsluttes i 2004. Begge prosjektene er finansiert innen EUs forbrukerpolitiske rammeprogram.

I 2003 er det utgitt to større rapporter om vask og tekstiler, *Fra rent til nyvasket* og *Vask og stell av ull*. I *Fra rent til nyvasket* rettes fokus mot skittentøyet og hvorfor vi vasker det. *Vask og stell av ull*, bygger på

flere mindre testoppdrag og fagrapporter som er utført i samarbeid med oppdragsgivere.

Et doktorarbeid, *Produkters levetid*, er i avslutningsfasen.

DEEP (Developing Effective and Efficient Product Information)

Prosjektet DEEP omhandler miljømerking som kommunikasjonsform. I dette prosjektet, som ble avsluttet i 2003, deltok Tyskland, Italia og Spania. Utgangspunktet for studien var at de ulike landene i EU har ulike erfaringer med sine nasjonale miljømerker, og at EUs egen blomst har hatt store problemer med å etablere seg i det europeiske markedet. Erfaringene fra Norden (miljømerket Svanen) og Tyskland (Der Blaue Engel) er imidlertid langt mer positive. Problemstillingen i dette prosjektet var derfor hva EU og de europeiske landene kan lære av de positive erfaringene fra Tyskland og Norden når det gjelder utvikling av kriterier for miljømerking. Prosjektet som ble koordinert fra Heidelberg, hadde prosjektmedarbeiderne fra Tyskland, Norge, Italia og Spania.

Kartleggingen av ulike miljømerkingsregimer i Europa viste at det er en spenning mellom de nasjonale merkeordningene og den europeiske. Videre viste den at det finnes en jungel av ulike merker som forvirrer forbrukerne og gjør det vanskelig for industrien. Det finnes også en spenning mellom klassiske miljømerker som engelen og svanen på den ene siden, og kvalitative varedeklarasjoner på den andre.

Studien viser videre at forbrukere i Norge, Tyskland, Spania og Italia har liten eller ingen kjennskap til EUs miljømerke EU-blomsten. Faktisk er det flere i Norge enn i EU-landene som kjenner til den. Tre av fire norske og tyske respondenter kunne nevne en eller flere miljømerker, mens bare en av fire i Spania og en av 50 i Italia kunne gjøre det samme. Nordeuropeernes kjennskap til miljømerker, tyder på at merking fungerer som kommunikasjon mellom produkt og forbruker. Nordmenn er kritiske til EU som informasjonskilde. Ellers er forbrukere i Italia og Spania skeptiske til miljøinformasjon som kommer fra myndighetene, samtidig som de mener at det nettopp er myndighetene som bør ha dette formidlingsansvaret. Forbrukere i alle land er enige i at det er forskere og miljøorganisasjoner de stoler mest på i denne sammenhengen, men det er kun forbrukere i Tyskland som mener at miljøinformasjon bør komme fra denne gruppen.

ToolSust

SIFO har deltatt i et større europeisk prosjekt ToolSust, *The involvement of stakeholders to develop and implement tools for sustainable households in the city of tomorrow*. SIFO har koordinert prosjektet som ble avsluttet i 2003. Prosjektet omhandler betingelser for kortsiktige - og potensialer for mer langsiktige - endringer i forbrukernes miljøatferd i europeiske byer. I dette prosjektet deltok Fredrikstad, Groningen (Nederland), Padova (Italia), Guildford (UK) og Stockholm/Södermalm (Sverige).

I 2003 ble det publisert flere norske rapporter fra prosjektet; *Possibilities for long-term changes of city-life: Experiences of back-casting with stakeholders in Fredrikstad* og *Environmental Information and Consumption Practices - A Case Study of Households in Fredrikstad*. En sluttrapport og artikler blir publisert i 2004.

Possibilities for long-term changes of city-life: Experiences of back-casting with stakeholders in Fredrikstad er den fjerde rapporten fra ToolSust-prosjektet som tar for seg Fredrikstad spesielt. I denne delen av prosjektet har vi utarbeidet fire fremtidsscenarioer for Fredrikstad, 40 år frem i tiden. De ble utarbeidet på grunnlag av forslag fra lokale nøkkelinformanter. Forslagene ble innhentet på to idédugnader hvor vi brukte såkalt "back-casting" - tilnærming og - metode. Ved å benytte et verktøy utarbeidet tidligere i prosjektet, fant vi at de fire scenariene ville kunne bety en reduksjon i husholdningenes totale energibruk på mellom 19 og 41 prosent.

Rapporten *Environmental Information and Consumption Practices - A Case Study of Households in Fredrikstad* tar for seg betydningen av miljøinformasjon i forhold til å endre forbruket i husholdningene i en mer miljøvennlig retning. Den konkluderer med at informasjon er et nødvendig, men ikke tilstrekkelig virkemiddel for å endre etablerte forbruksmønstre. Generelt bør informasjon bli betraktet som et langsiktig virkemiddel. På kort sikt er betydningen av informasjon størst når den kombineres med andre miljøpolitiske virkemidler.

Fra rent til nyvasket

I SIFO-rapporten *Fra rent til nyvasket* rettes fokus mot skittentøyet og hvorfor vi vasker det. Rapporten bygger blant annet på spørrelister innsamlet av NEG, Norsk Etnologisk Gransking. I tillegg er det brukt ulike typer litteratur, som skikk og bruk - bøker, lærebøker, vaskevaneundersøkelser og litteratur med råd for kles-

vask. Prosjektet er finansiert av Norges forskningsråd.

Den første delen av rapporten undersøker hva som har blitt vasket i Norge fra 1860 til i dag. Vesentlige spørsmål har vært å finne ut når noe har blitt en del av skit-tentøyet og hvorfor normene for hvor ofte de ulike tekstilene skal vaskes har endret seg. Den andre delen av rapporten dreier seg om hvorfor vi vasker klær. Den er delt inn i estetiske, hygieniske, praktiske, rituelle, og økonomiske begrunnelser for å vaske tøy. Et viktig funn er at disse ulike begrunnelsene i bunn og grunn er forankret i det sosiale. Det er altså av hensyn til andre menneskers omdømme vi vasker klær.

Prosjektet blir videreført som en del av prosjektet "Mellom markedsøkonomi og befolkningspolitikk: Husarbeid som ideologi og praksis", ledet fra UiO.

UII

Rapporten "Vask og stell av ull" bygger på flere mindre testoppdrag og fagrapporter som er utført i samarbeid med industribedrifter som produserer hhv. ullklær, vaskemaskiner og vaske-midler, samt mediebedrifter som fokuserer på forbruk. Dette samarbeidet er av stor verdi for oss. Det gir oss verdifull kunnskap, men ikke minst en økonomisk mulighet til å utføre undersøkelsene.

Undersøkelsene viser at ullklær kan holdes fine med sjelden vask, men ved hjelp av lufting og flekkfjerning. Det er imidlertid store forskjeller i hvor stor grad forbrukerne nyttegjør seg dette. I Norge velger litt mer enn halvparten av forbrukerne maskin- fremfor håndvask av ull og de fleste vasker i Milo. Det påstås stadig at ull ikke kan kokes. Det hersker en viss uenighet om det er best med ull eller syntetiske fibre i undertøy og mellomlag for sport og friluftsliv.

Testvirksomhet

Hovedtyngden av oppdragene på testvirksomheten ligger på tekstilområdet. Med enkelte faste store oppdrag, i tillegg til mange småoppdrag med ulike oppdragsgivere, er det jevnt over stor aktivitet på området. Nytt i år er at Forsvaret har overført sitt tekstillaboratorium til SIFO. Dette har bidratt til en stor økning i testoppdrag, og til økt bemanning. Også EU-prosjektet *Fire Hazard*, der en blant annet undersøker ulike tekstilers brannegenskaper, har bidratt til økt aktivitet på dette området.

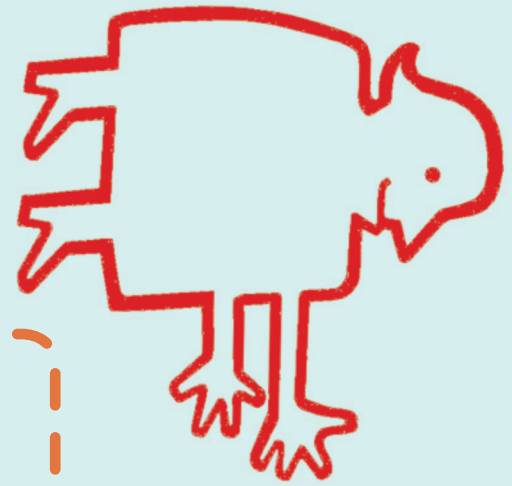
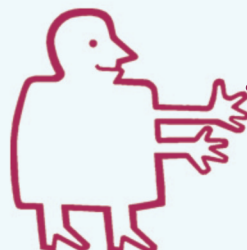
Når det gjelder testing av husholdningskjemikalier er det et jevnt tilsig av

oppdrag, gjerne fra utenlandske produsenter som ønsker funksjonstest av tekstil-, maskinoppvask- eller håndoppvaskemiddel etter kriteriet for Svane-merking - Nordiske Miljømerking. I 2003 har det vært liten etterspørsel etter tester av husholdningsprodukter.

For å utnytte våre tekstil- og kjemikunnskaper har vi i 2003 arbeidet med å implementere nye testmetoder på tekstilkjemi - *Fiberanalyser*. Det er etterspørsel etter denne typen analyser, og vi har allerede hatt oppdrag på området.

Prosjekter på området

- **Produktlevetid og naturmiljø. Forbruk av varige forbruks-goder**
- **DEEP- Developing Effective and Efficient Product Information**
- **Fra rent til nyvasket**
- **TOOLSUST- The involvement of Stakeholders to develop and implement Tools for sustainable Households in the City of tomorrow**
- **Wool wash - a practical approach**
- **Organic Marketing initiatives and Rural Development**
- **Fire Hazard of Clothes Related to Accidents and Consumer Habits**
- **Testoppdrag - Forsvaret**
- **Metodeutvikling innen tekstilområdet**
- **Test av tekstiler**
- **Funksjonstester av husholdningskjemikalier**
- **Mellom markedsøkonomi og befolkningspolitikk; husarbeid som ideologi og praksis**
- **Testfaglig samarbeidforum-nordisk**

Område:

Forbrukerøkonomi

Hovedområder

- Standardbudsjett for forbruksutgifter
- Forbrukernes valg og strategier i det finansielle marked
- Utsatte grupper

Bakgrunn - rammetekst

Innenfor temaområdet forbrukerøkonomi arbeider vi for det første med forbrukernes ressursdisposisjoner i et *husholds-perspektiv*. Gjennom dette arbeidet har instituttet posisjonert seg som en helt sentral premissleverandør for aktører som arbeider med forbrukerøkonomiske problemstillinger innen politikk, forvaltning, privat næringsliv og medier.

Gjennom empiriske studier prøver vi i tillegg å forstå hvordan *den enkelte forbruker* orienterer seg og gjør sine valg. Vårt mandat er å bidra til økt kunnskap om forbrukernes situasjon, for slik å bidra til økt forbrukerinnflytelse. Ved å studere forbrukerne på så ulike arenaer som bankmarkedet, kosmetikkmarkedet, matmarkedet og i uformelle distribusjonssystemer, samt i tillegg ved å studere hvordan utsatte forbrukergrupper som gjeldsofre og økonomisk svakere stilte barnefamilier får endene til å møtes - eller ikke møtes, får vi stadig større innsikt i hvilke mekanismer som styrer forbrukernes prioriteringer og valg. Den samlede bærebjelken i gruppens forskningsinnsats faller inn under temaet forbruk og levekår. SIFOs standardbudsjett står sentralt i utviklingen av feltet.

Høydepunkter

Tjenesteyting

Innen dette området har vi avsluttet et doktorarbeid med avhandlingen: *Brukertilpasset tjenestekvalitet - En casestudie om forholdet mellom aktørnivåer i barnehagesektoren*. Avhandlingen er basert på et datamateriale som omfatter praksis og evaluering tilknyttet 882 barnehager i 49 kommuner. Studien tar for seg relasjoner mellom tre aktørnivåer - styringsnivå (kommunal barnehagemyndighet), førstelinje (barnehage) og brukere (foreldre): I hvilken grad har styringsnivåets tiltak og virkemiddel - f.eks. kursvirksomhet - betydning for virksomheten i førstelinjen? Og i hvilken grad slår deretter førstelinjens innsats ut i brukernes vurdering av tjenestetilbudet? Det avsløres et bilde av "løse koplinger" mellom nivåene. Studien viser at de fleste foreldre er fornøyd med barnehagetilbudet. Men en nærmere

studie av hva som påvirker tilfredsheten viser at det ikke nødvendigvis er samsvar mellom foreldrenes tilfredshet med barnehagetilbudet og vurderinger i førstelinjen og på styringsnivå.

I en av prøveforelesningene tilknyttet doktoravhandlingen ble benchmarking brukt som tema. En enkel resultatbenchmarking basert på ovennevnte datamateriale, viste svært stor variasjon mellom kommunene i andelen foreldre som sier seg svært fornøyd med egen barnehage. Det som skilte kommunene med best skår fra de med lavest skår, var at de førstnevnte blant annet hadde gjennomført brukerundersøkelser og utformet en barnehageplan, noe de sistnevnte ikke hadde.

Nytt standardbudsjett i 2003

SIFOs standardbudsjett har etter hvert utviklet seg til å representere en offentlig norm. Det brukes i en rekke sammenhenger, også i andre sammenhenger enn det som var intensjonen med budsjettet i starten i 1987. I dag brukes det for eksempel som grunnlag for bidragssatser, som utgangspunkt for fastsettelse av sosialhjelpssatser, i forbindelse med økonomisk rådgivning og av banker ved vurdering av lånekunders betalingsevne, i tillegg til undervisning.

SIFOs standardbudsjett uttrykker et rimelig forbrucsnivå for hushold av ulik størrelse og med forskjellig alders- og kjønns sammensetning. Budsjettet omfatter både vanlige, løpende utgifter til mat, klær, hygieneartikler o.l., og utgifter til sjeldnere innkjøp av varige forbruksgjenstander som møbler, elektriske artikler o.l. Boutgifter, tobakk, alkohol, luksusartikler, utgifter til spesialiserte fritidsaktiviteter og ferie, inngår *ikke* i standardbudsjettet. Et rimelig forbrucsnivå uttrykker ikke et minimumsnivå, men et forbruk som er akseptabelt for folk flest. Det oppfyller kravene til vanlige helse- og ernæringsstandarder og gjør det mulig for husholdets personer å delta i de mest vanlige fritidsaktivitetene på en fullverdig måte. Standardbudsjettet er et familiebudsjett.

Utgangspunktet for budsjettet er en detaljert oversikt over varer og tjenester som er gjenstand for prismålinger. Det er ett eksempel på hva fagfolk innen de ulike forbruksområdene mener inngår i et rimelig forbruk. Varene som ligger til grunn for beregningene, holder et alminnelig, bra kvalitetsnivå. Det er lagt vekt på god holdbarhet, enkel utførelse og funksjonalitet. I de tilfeller der det er nødvendig, er sikkerhetsaspektet også vurdert.

I 2003 ble det foretatt en omfattende revisjon av standardbudsjettet. Den viktigste

endringen er at nivået budsjettet uttrykker er oppjustert i forhold til inntekts- og forbruksutviklingen det siste tiåret. Budsjettet skal fremdeles uttrykke et rimelig forbrucsnivå. Men for at budsjettet skal kunne gjøre det, er det nødvendig å ta hensyn til at oppfatninger om hva som er rimelig endres over tid. Varer som for eksempel i en periode ble ansett som luksuspreget, blir etter hvert en del av det som anses som nødvendig. De fleste varer som i dag inngår i "standardutrustningen" har på et tidspunkt blitt betraktet som luksus; kjøleskap, elektrisk komfyr, telefon, TV etc.

Utsatthet og forbruk i de nordiske velferdssamfunn

Hensikten med prosjektet er å få en bedre forståelse av forbruksvilkår og forbruksstrategier blant sårbare grupper i de tre nordiske landene Danmark, Norge og Sverige. Hvordan ordner ulike typer barnefamilier i Norge, Sverige og Danmark seg økonomisk for å få pengene til å strekke til? Gjennom prosjektet vil vi belyse vilkårene for opplevelse av utsatthet, samt påpeke mulige mangler i våre velferdsordninger. Undersøkellesdesignet legger opp til en kvalitativ og komparativ studie av forbruksmønstre og levekår hos barnefamilier i de respektive nordiske land, og relaterer disse til tidligere nasjonale studier. Vi ønsker spesielt å kunne studere hvilken rolle markedsvilkårene og det offentlige og uformelle sosiale nettverk spiller for opplevelse av/ikke opplevelse av "utsatthet", og om eventuell "utsatthet" forstås forskjellig i de ulike land.

Prosjektet er tverrfaglig og er i Sverige forankret på Socialhögskolan i Lund, i Danmark på Socialforskningsinstituttet i København (SFI), og i Norge på Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

Gjelds og betalingsproblemer

Hensikten med prosjektet er å se på at ulike teoretiske forklaringsmodeller på hvorfor gjelds- og betalingsproblemer er blitt et permanent problem, og vurdere hvorvidt de etter hvert mange enkeltstående empiriske analysene på feltet kan samles i én overgripende teoretisk ramme. Datatilfanget består av 20 kvalitative dybdeintervjuer med skyldnere.

Levekår under gjeldsordning

På slutten av 1980-tallet ble man oppmerksom på at stadig flere privatpersoner og husholdninger ikke klarte å gjøre opp sine økonomiske forpliktelser. I 1993 kom Gjeldsordningsloven som ga privatpersoner med alvorlige gjeldsproblemer muligheter til å få til en ordning med kreditorene. Prosjektet tar utgangspunkt i behovet for å skaffe innsikt i hvordan en nyetablert velferdsordning fungerer, og skal belyse forholdet mellom rettferdighetsbetraktninger og levekår for personer som lever under gjeldsordning. Prosjektet skal ende opp i en doktorgrad.

Hindringer for mobilitet på bankmarkedet

Hvordan det kan ha seg at så mange bankkunder ikke skifter til de rimeligste bankene? Basert på bankkunders egne fortellinger, samt innsikt fra eldre og nyere teori, har vi dannet oss et bilde av hva som kjennetegner kunder i henholdsvis dyre og rimelige banker, samt hvorfor mange forblir i sin bank på tross av høyere renter og dyrere gebyrer enn i banken ved siden av. Vi kan skille mellom fire forskjellige kunderelasjoner som vil bidra til manglende mobilitet. Én relasjonstype føres tilbake til manglende, eller villedende, informasjon fra banken, mens tre knyttes opp mot kjennetegn ved kunden. Felles for kundene som selv ikke bidrar til mobilitet på bankmarkedet er at de har et ikke-reflektert forhold til bank økonomi. Noen har valgt bank en gang for alle, og de valgte samtidig å ha tillit til banken. Så har vi de som velger å se bort fra økonomiske betingelser ved sin bankkontakt, selv om de er oppmerksomme på at den er økonomisk ulønnsom. En del i denne gruppen ville snarere forlate

banken dersom de mister sin kundefrådgiver eller at servicen blir dårlig, enn dersom renten øker uforholdsmessig mye. Til slutt har vi de som vegrer seg overfor transaksjonskostnadene knyttet til bytte av bank. De omregner i liten grad transaksjonskostnadene i rene penger, men er oftere opptatt av at det er tidskrevende, masete og vanskelig både å orientere seg i markedet og å skifte bank.

Faktorer bak en vellykket e-handel

Prosjektet tar utgangspunkt i at e-handel representerer et stort potensial for nordiske produsenter, distributører og forbrukere. Det kan imidlertid være lett å glemme betydningen av å tilpasse e-handelen til forbrukernes hverdagsliv, og at utformingen av tilbudet bør være så enkelt at folk flest mestrer det å foreta kjøp online. Hypotesen som ligger til grunn for prosjektet, er at nettbutikkene som lykkes i forbrukermarkedene, er de som makter å tilføre varen en merverdi - sett fra forbrukernes side. Dette kan for eksempel være lettere tilgjengelighet, samt gode og rimelige tilbud.

Kosmetikkstudien

Hvor mange har hatt uønskede bivirkninger etter bruk av kosmetikk og toalettartikler? I en representativ telefonintervju-studie i november 2003 viste

det seg at hele 71 prosent av kvinnene og 53 prosent av mennene sier de har opplevd ubehag, plager eller skade etter bruk av kosmetikk og toalettartikler. Omtrent halvparten av dem som har opplevd slike bivirkninger kategoriserer dem imidlertid bare som 'litt ubehagelige'. Hvis vi stiller strenge krav og kun teller dem som sier at deres bivirkninger var 'svært ubehagelige' sitter vi igjen med femten prosent av kvinnene og åtte prosent av mennene. De som rammes, gjør lite utover det å skifte til et annet produkt. Kun 13 prosent har oppsøkt lege, og bare 14 prosent har klagd inn produktet til butikk, produsent eller Forbrukerrådet.

Dyrevelferdstudien

Fra andre studier vet vi at norske forbrukere er opptatt av pris, og at de ønsker billigere mat. Dyrevelferdsstudien viser at forbrukerne også er opptatt av - og bekymret for - dyrs velferd. Selv når dyrevelferd settes opp mot pris, er tendensen klar: Hele 80 prosent svarer bekræftende på at de "gjærne vil betale mer for kjøtt dersom dyra har hatt det bra

mens de levde". Den store majoriteten ser altså ut til å sette akseptable levekår for dyr foran pris. På tross av dette er det bare 38 prosent som sier at de faktisk "bevisst har unnlatt å kjøpe bestemte matvarer fordi de misliker hvordan dyrene har hatt det". Dette misforholdet kan skyldes ulike ting, én forklaring kan forankres i at gårdsdyrs levekår ikke er noe den urbane norske forbruker reflekterer over til daglig. I selve innkjøpssituasjonen er det de færreste som av og til tenker på hvordan dyret har hatt det når de handler kjøtt (14%) eller hvordan fisken har hatt det i oppdrettsanlegget når de handler fisk (9%). Vi kan altså slå fast at refleksjon knyttet til dyrevelferd for de fleste er fraværende når forbrukeren utøver sin forbrukermakt gjennom sine forbruksvalg. Vi kan stille spørsmål ved om misforholdet mellom holdning og handling skyldes manglende tilbud og informasjon på markedssiden, eller at forbrukerne gjerne betaler mer, men forutsetter at dette styres gjennom myndighetene, slik at *alle* betaler mer. I rapporten reises avslutningsvis spørsmål om hvor stort ansvar det er fornuftig og riktig at den enkelte forbruker skal ha i forhold til dyrevelferd. Dette er spørsmål som krever videre studier og forskning.

Tillit til mat 2002-2004

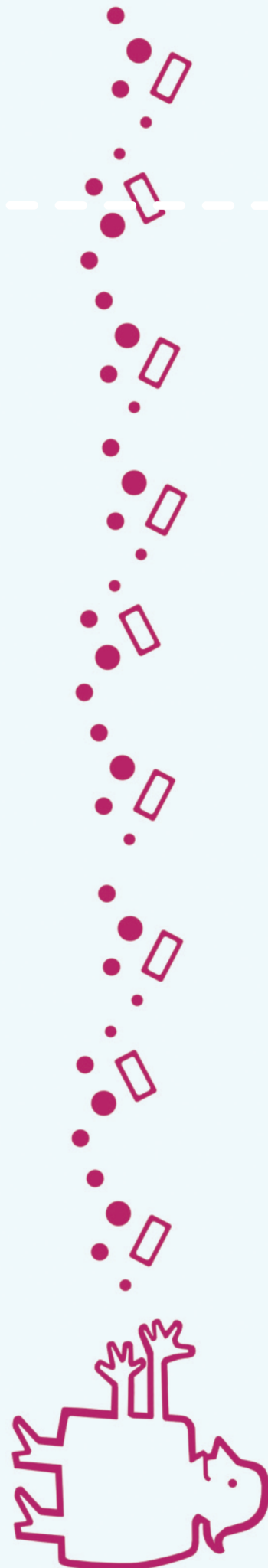
Tidligere SIFO-studier har gitt inntrykk av at forbrukerne har høy tillit til offentlig matkontroll, men liten tillit til markedsaktørene. For å undersøke om dette stemmer, og eventuelt hvorfor, er det i første omgang gjennomført kvalitative intervjuer med forbrukere og markedsaktører. Vi får bekreftet at forbrukerne i utgangspunktet har en høy tillit til matsikkerhet i Norge. Denne tilliten hviler på en generell tillit til velferdsstaten og offentlige institusjoner, og følgelig til at matkontrollen sørger for matsikkerheten. Forbrukernes tillit til markedsaktørene kan beskrives som mer spesifisert og litt dobbel. Hovedinntrykket er at tilliten avhenger av forbrukernes vurdering av markedsaktørenes profesjonalitet og kunnskap, samt virksomhetens gjennomsiktighet. Eksempelvis gjennom ansikt til ansikt kontakt ved handel over disk, ved gårdsbesøk, eller gjennom konkret informasjon om matens tilblivelse og historie. Det doble ved tilliten viser seg gjennom at forbrukerne på tross av en generell høy tillit, samtidig er skeptiske til tilsetningsstoffer, miljøgifter, samt unaturlighet.

Mens myndighetene mener at forbrukerne selv skal ta ansvar for å velge sunne matvaner - skal forbrukerne kunne føle seg trygge på at maten de kjøper og spiser i Norge er trygg. I løpet av prosjektpe-

rioden har markedsaktørene fått større ansvar for å kontrollere matsikkerheten. De store markedsaktørene er tilfreds med å få tildelt økt ansvar, da pålagte kvalitets-sikringsrutiner ofte allerede er på plass. Mindre markedsaktører ønsker imidlertid fortsatt å kunne støtte seg på den offentlige kontrollen. Markedsaktørene ser hovedsakelig forbrukerne som prisopptatte og lite kritiske. De opplever sjelden at forbrukerne klager eller boikotter bestemte matvarer eller merker. Prosjektet videre skal teste ut generaliserbarheten av de funn som er gjort i den kvalitative delen gjennom en kvantitativ telefonintervju-undersøkelse. Prosjektet er knyttet opp mot 'Trustinfood' som sorterer under SIFOs område Marked og politikk.

Prosjekter på området

- Revisjon av SIFOs Standardbudsjett
- Minstestandard for forbruk
- Bokprosjekt knyttet til Standardbudsjettet/Forbruk og levekår
- Utsatthet og forbruk i de nordiske velferdssamfunn
- Strømpriser
- Levekår under gjeldsordning
- Gjelds- og betalingsproblemer som et samfunnsproblem
- Tillit til mat
- Dyrevelferdstudien
- Kosmetikkstudien
- Mobilitetshindringer i det finansielle marked
- Faktorer bak en vellykket e-handel
- Virkninger av Plan- og bygningsloven for private tiltakshavere
- Young people in Payment problems
- Småhusholdninger og boutgifter

Deltakelse i komiteer, råd og utvalg 2003

INTERNATIONAL ELECTROTECHNICAL COMMISSION (IEC)

IEC/TC 59: Performance of household electrical appliances

- Home laundry appliances - Jan Thore H. Gunnarsen
- Dishwashers - Sigrid K. Helstad
- Detergents - Anna Risnes
- Ovens and microwave appliances - Tone K. Bergh
- Small electrical household appliances - Tone K. Bergh
- Acoustical noise - Steinar Kristiansen

IEC/TC 61: Safety of household and similar electrical appliances

Anne-Helene Arild

COMITÉ EUROPÉEN DE NORMALISATION (CEN)

CEN/TC 248: Textiles

- Fire safety of nightwear - Kirsi Laitala

COMITÉ EUROPÉEN DE NORMALISATION ELECTRONIQUE (CENELEC)

CLC/TC 59X: Consumer information related to electrical household appliances

Jan Thore H. Gunnarsen

- Washing machines - Jan Thore H. Gunnarsen
- Dishwashers - Sigrid K. Helstad

CLC/TC 61: Safety of household and similar electrical appliances

Tone Berg i CLC/TC 61/W6 "Temperature of non working surface EN60335-2-9"

EUROPEAN ASSOCIATION FOR THE COORDINATION OF CONSUMER REPRESENTATION IN STANDARDIZATION (ANEC)

Domestic appliances group -

Anne-Helene Arild / Jan Thore H. Gunnarsen

Domestic appliances working group -

Dishwashers - Sigrid K. Helstad

EK-KONSUMENT EMBETSMANNSKOMITE

Nordisk konsumentutvalg

Eivind Stø & Reidar Skaug

Styringsgruppen for økonomi og informasjon (EK)

Berit Nyborg Fjeldheim

Styringsgruppen for produktspørsmål (EK)

Anne-Helene Arild

Nordisk nettverksgruppe for standard-budsjett (EK)

Elling Borgeraas

ANDRE

Anthropology of food. Aof web journal: www.aofood.org

Member of the editorial board -

Virginie Amilien

Member of the scientific committee -

Unni Kjærnes

European Network of Debt Research

Medlem i koordineringsgruppen for nettverket - Christian Poppe

Forskningsutvalget for økologisk landbruk

Hanne Torjusen & Gunnar Vittersø

GRIP Program for miljø og helsevennlige tekstiler og klær

Medlem i styringsgruppa - Ingun G. Klepp

International Commission for Research in European Food History (ICREFH)

Member of the scientific committee - Virginie Amilien

International Commission on the Anthropology of Food (ICAF)

Hanne Torjusen & Virginie Amilien

International Society of Food, Agriculture and Environment (ISFAE)

Vice chair of food and health section - Virginie Amilien

PKI-Forum (Public Key Infrastructure) Nasjonalt forum for infrastruktur for elektronisk/digital ID og signatur

Gruppe for forbrukerspørsmål - Dag Slette-meås

Sosiologi i dag

Ansvarlig redaktor - Arne Dulsrud

Statens Næringsmiddeltilsyn

Medlem i Statens Næringsmiddeltilsyns råd - Unni Kjærnes

Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet

Margareta Wandel

Svanen -ekspertgruppe for revidering av Kriteriedokumentet for håndopvaskmiddel

Anna Risnes

Oppnevnt medlem av ressursgruppe for utarbeidelse av ny stortingsmelding om dyrehold og dyrevelferd, nedsett av Landbruksdepartementet

Unni Kjærnes

Verv 2003

Jo Helle-Valle: Opponent ved doktorgradsdisputas ved NTNU.

Publikasjoner 2003

Internasjonale artikler i tidsskrift med referee

Helle-Valle, Jo (2003). Social change and sexual mores: a comparison between pre-20th-century Norway and 20th-century Botswana. *History and Anthropology*, vol. 14, 327-347

Kjærnes, Unni (2003). Experiences with the Norwegian nutrition policy 25th Anniversary Symposium of AGEV. *Appetite*, vol. 41, 251-257

Kjærnes, Unni (2003). Food and nutrition policies of Nordic countries: how have they been developed and what evidence substantiates the development of these policies? *Proceedings of the Nutrition Society*, vol. 62, 563-570

Klepp, Ingun G. (2003). Clothes and cleanliness. Why we still spend as much time on laundry. *Ethnologia Scandinavica*, vol. 33, 61-74

Prättälä, R., Groth, M., Olstersdorf, E., Roos, G., Sekula, W., Tuomainen, H. (2003). Use of butter and cheese in 10 European countries - a case of contrasting educational differences. *European Journal of Public Health*, vol. 13, 124-132

Sanchez-Villegas A., Martinez JA., Prättälä R., Toledo E., Roos G., Martinez-Gonzalez MA. (2003). A systematic review of socioeconomic differences in food habits in Europe: consumption of cheese and milk. *European Journal of Clinical Nutrition*, vol. 57, 917-929

In print /antatt

Berg, Lisbet. Trust in Food in the Age of mad Cow Disease. *Appetite* (antatt)

Norske artikler i tidsskrift med referee

Amilien, Virginie, Ardis Storm-Mathiesen & Annechen B. Bugge (2003). "De kjøper, altså er de?" *Tidsskrift for kulturforskning*, UiO, Vol. 2, nr. 1 s. 55- 60

Bugge, Annechen B. (2003). "Er det norske måltidsmønsteret i oppløsning?" *FH-tidsskrift* nr. 1:6. Utgitt av Medisinsk genetisk laboratorium, Rikshospitalet Universitetssykehus, Oslo.

Heilmann, Mari, Rysst (2003). "Kulturelle modeller, forskningsparadigmer og statlig styring i norsk spedbarnsomsorg." *Norsk antropologisk tidsskrift* nr. 2-3, s 147-160

Rapporter i egne serier

Arild, Anne-Helene (2003). *An investigation of domestic laundry in Europe - Habits, hygiene and technical performance*, Professional Report nr.1-2003, Oslo, SIFO

Bergh, Tone (2003). *Ulike typer komfyr-topper. Fra støpejern til induksjon*. Oppdragsrapport nr. 13-2003, Oslo, SIFO.

Borgeraas, Elling & Anne-Marie Øybo (2003). *Minstestandard for forbruk*. Oppdragsrapport nr. 8-2003, Oslo, SIFO

Brusdal, Ragnhild (2003). *Laundry habits in four European countries*. Project Note no 2-2003, Oslo, SIFO

Bugge, Annechen B. (2003). *Cooking - as Identity Work?* Paper to be presented at the 6th Conference of the European Sociological Association 'Ageing Societies, New Sociology', 23-26 September 2003, Murcia, Spain. Project Note no. 6-2003, National Institute for Consumer Research, Oslo, Norway

Dulsrud, Arne & Randi Lavik (2003). *Sammenligning av priser mellom Norge og Sverige på enkelte merkevarer*. Prosjektnotat nr. 1-2003, Oslo, SIFO

Døving, Runar (2003). *Grensehandel i Sameland*. Prosjektnotat nr. 4-2003, Oslo, SIFO

Forsberg, Ellen Marie (2003). *The Eco-Producers and the Market*. Project Note no 11-2003, Oslo, SIFO

Hegnes Wehn, Atle (2003). *Tradisjonsmatfestivalenes tvetydighet*. Fagrapport nr. 3-2003, Oslo, SIFO

Jacobsen, Eivind (2003). *Tillit til maten i kjølvannet av Meny-skandalen: Ferskdisk eller ferdigpakket?* FK-konferansen 11. september 2003, Oslo Plaza Hotell. Prosjektnotat nr. 7-2003, Oslo, SIFO

Jacobsen, Eivind (2003). *Forbrukerhensyn, helsemessig trygg mat og nytt Mat-tilsyn*. Oppdragsrapport nr. 11-2003, Oslo, SIFO

Klepp, Ingun G. (2003). *Fra rent til nyvasket*. Fagrapport nr. 2-2003, Oslo, SIFO

Klepp, Ingun G., Jan Tore Halvorsen Gunnarsen & Anna Risnes (2003). *Vask og stell av ull*. Fagrapport nr. 7-2003, Oslo, SIFO

Helle-Valle, Jo (2003). *Familiens trojanske hester?* En kvalitativ undersøkelse av bruk av digitale medier i norske hjem. Oppdragsrapport nr. 1-2003, Oslo, SIFO

Helstad, Sigrid K. (2003). *Funksjonstest av åtte oppvaskmaskinmidler. Fem i pulverform og tre i tablettform* (Inneholder testrapport P- 21-2003-12/294) Oppdragsrapport nr. 9-2003 Uoff., Oslo, SIFO

Kjørstad, Ingrid (2003). *Reklame i lærebøker i grunnskolen. En kartlegging av reklame i lærebøker etter bortfall av godkjenningsordningen gjennom Lærings-senteret*. Oppdragsrapport nr. 4-2003, Oslo, SIFO

Kjørstad, Ingrid & Dag Slette-meås (2003). *Tillits- og lojalitetsfremmende e-handelsstrategier for Reisefeber.no*. Oppdragsrapport nr. 10-2003, Oslo, SIFO.

Laitala, Kirsi (2003). *Vurdering av tøyspesifisering. Sammenligning av anbud på arbeidstøy for Bergen kommune*. Oppdragsrapport nr. 2-2003 Uoff., Oslo, SIFO

Laitala, Kirsi (2003). *Trenger lam hårbalsam? Undersøkelse av skyllemiddels påvirkning på ull*. Oppdragsrapport nr. 3-2003 Uoff., Oslo, SIFO

Laitala, Kirsi & Ingun G. Klepp (2003). *Vurdering av lukt og vaskeskader av et utvalg plagg for en privat oppdragsgiver*. Oppdragsrapport nr. 12-2003 Uoff., Oslo, SIFO

Lavik, Randi (2003). *Prisforskjeller og grensehandel mellom Norge og Sverige - sammenlignende prisundersøkelse på utvalgte grensehandelsvarer, kjente merkevarer og alkohol 2002 og ulike grensehandelsundersøkelser*. Oppdragsrapport nr. 5-2003, Oslo, SIFO

Lavik, Randi (2003). *Prisutvikling etter merverdireformen - to år etter merverdireformen*. Prosjektnotat nr. 8-2003, Oslo, SIFO

Poppe, Christian & Elling Borgeraas (2003). *Husholdningenes forventninger til strømregningen*. Prosjektnotat nr. 2-2003, Oslo, SIFO

Poppe, Christian (2003). *Trust in Food. Differences Between Countries. Condensed Crosstabulation Tables*. Project Note no 9-2003, Oslo, SIFO

Poppe, Christian & Unni Kjærnes (2003). *Trust in Food in Europe. A Comparative Analysis*. Professional Report no 5-2003, Oslo, SIFO

Slette-meås, Dag & Jo Helle-Valle (2003). *Forbrukere og utviklingen av bredbånd i Norge - fra borger til kunde?* Oppdragsrapport nr. 6-2003, Oslo, SIFO

Storm-Mathiesen, Ardis (2003). *Spending patterns among Norwegian teenagers and the impact of "locked" and "open" categories of identity*. Project Note no 13-2003, Oslo, SIFO

Terragni, Laura (2003). *Will Norwegian consumers continue to have trust in food? Changes in social responsibility for food and new forms of consumers trust*. Project Note no 10-2003, Oslo, SIFO

Throne-Holst, Harald, Eivind Stø, Gunnar Vittersø, Carlsson-Kanyama & Rebecka Engström (2003). *Possibilities for long-term changes of city-life: Experiences of back-casting with stakeholders in Fredrikstad*. Project Report no 7-2003, Oslo, SIFO

Vittersø, Gunnar (2003). *Environmental information and consumption practices - A case study of households in Fredrikstad*. Project Report no. 4-2003, Oslo, SIFO

Doktoravhandlinger

Mordal, Tove L. (godkjent 2003). *Brukertilpasset tjenestekvalitet. En casestudie av forholdet mellom aktørnivåer i barnehagesektoren*. Fagrapport nr. 6-2003, Oslo, SIFO

Rapporter i andre serier

Mordal, Tove L. (2003). *Faktorer bak en vellykket e-handel* i TemaNord (in print)

Borchgrevink, Axel, Jo Helle-Valle & Tassew Woldehanna (2003). *Credible credit: Study of the Dede-bit Credit and Savings Institution (DECSI)*, Tigray, Ethiopia. NPA Report, NUPI

Bøker og artikler i bøker med red.

Amilien, Virginie (2003). The rise of Restaurants in Norway in the twentieth century. In: Jacob, M. (ed.) & Scholliers, P. (ed.) *Eating out in Europe*. Berg Publishers, Oxford/New York

Amilien, Virginie (2003). A Taste of Authenticity - Nature and Tradition in Norwegian Modern restaurants of the 1990th. In: Hietala, M. & Vahtikari, T. (ed.) *The Landscape of Food*. Studia Fennica, Historica 4. Helsinki

Brusdal, Ragnhild & Ivar Frønes (2003). Forbrukersamfunnet. Velstand, nyanser og forbruk i oljealderen. I: Frønes, Ivar (red.) & Lise Kjølrsrød (red.) *Det norske samfunn*, Oslo, Gyldendal Akademisk

Døving, Runar (2003). De uangripelige: barn som regjeringsagenter i familien. I: Neumann, Iver B. (red.) og Sending, Ole Jacob (red.) *Regjering i Norge*, Oslo, Pax forlag, s 24-38

Døving, Runar (2003). Norsk matkultur - norsk mat i tid og rom. I: Hansen, Bjarne Håkon (red.) *Mat på norsk*, Oslo, Kom forlag, s 126-154

Døving, Runar (2003). Et antropologisk studie av konsum. I: Rugkåsa, Marianne & Kari Trædal Thorsen (red.) Nære steder, nye rom. *Utfordringer i antropologiske studier i Norge*. Oslo, Gyldendal Akademisk s 163-187

Frønes, Ivar & Ragnhild Brusdal (2003). Generasjoner, livsløp og forandring. I: Frønes, Ivar (red.) & Lise Kjølrsrød (red.) *Det norske samfunn*, Oslo, Gyldendal Akademisk

Helle-Valle, Jo & Eivind Stø (2003). Digital TV and the moral economy of the home. In: Minna Tarkka (red.) *Digital television and the consumer perspective. Report from the seminar Digital television as a consumer platform*. Tórshavn, Faroe Islands, September 12-14, 2002. Helsinki, National Consumer Research Centre Finland

Heilmann, Mari Rysst (2003). *Hvorfor gråter barnet? En annerledes spedbarnsveiledning*, Oslo, N.W. Damm & Søn Forlag i serien Relasjoner

Jacobsen, Eivind, Reidar Almås & Jahn Petter Johnsen (red.) (2003). *Den politiserte maten*, Oslo, Abstrakt forlag

Døving, Runar (2003). Folk spiser fort satt kjøttkaker. I: Jacobsen, E., Almås, R & Johnsen, J.P. (red.) *Den politiserte maten*, Oslo, Abstrakt forlag, s 315-342

Gusmann, Maria (2003). Når dyr blir kjøtt: Skeptiske forbrukere og kampen om etisk produksjon. I: Jacobsen, E., Almås, R & Johnsen, J.P. (red.) *Den politiserte maten*, Oslo, Abstrakt forlag, s 289-315

Jacobsen, E. (2003). Mat som diskurs. I: Jacobsen, E., Almås, R & Johnsen, J.P. (red.), *Den politiserte maten*, Oslo, Abstrakt forlag, s 39-67

Jacobsen, Eivind & Unni Kjærnes (2003). Sikker mat til forbrukerne - privat eller offentlig ansvar? I: Jacobsen, E., Almås, R & Johnsen, J.P. (red.) *Den politiserte maten*, Oslo, Abstrakt forlag, s 245-275

Lavik, Randi, Eivind Jacobsen & Marit Strand (2003). Matprisene i den offentlige debatten. I: Jacobsen, E., Almås, R & Johnsen, J.P. (red.) *Den politiserte maten*, Oslo, Abstrakt forlag, s 213-245

Roos, Gun (2003). Nutrition and health. In: Ember Carol R. & Melvin Ember (ed.) *Encyclopedia of Medical Anthropology: Health and illness in the world's cultures*, New York, Kluwer/Plenum

In print/antatt

Borch, Anita. Reklamens makt i en digital hverdag. I: Engelstad, Fredrik (red.) & Guro Ødegård (red.) *Ungdom, makt og mening*, Oslo, Gyldendal Akademisk (antatt)

Døving, Runar. *Rype med lettøl. En antropologi fra Norge*, Oslo, Pax forlag

Jacobsen, Eivind. *The rhetorics of food*. In: Lien, Marianne E. & Brigit Nerlich (eds.) *The politics of food*, London, Berg Publishers (in press).

Populærvitenskapelige artikler o.a.

Amilien, Virginie (2003). Crispy, Crunchy: a dream of consistency/Croquant, croustillant, un rève de consistance. In: Amilien V. (ed.) & E. Delavigne *Anthropology of Food*. AoF Web Journal/Revue en ligne sur internet). Issue N°01 -September/Septembre

Døving, Runar & Klepp, Ingun G. (2003). Hybelkaninenes erotiske bøtteballett. Tre bøker om vask. *Prosa* nr. 3-2003

Foredrag/ proceedings/ abstracts

Internasjonale

Amilien, Virginie & Annechen B. Bugge (2003). *Kitchen stories - Transmission of food culture in the daily life of a Norwegian city*. Presented at the 8th Symposium of International Commission for the Research into European Food History (ICREFH) 'The diffusion of food culture: cookery and food education in Europe', Prague, 30 September/5 October 2003

Berg, Lisbet & Elling Borgeraas (2003). *Hindrances for mobility in the bank market*. Paper presented at the 6th Confer-

ence of the European Sociological Association, Murcia, Spain, 23-26 September, 2003

Klepp, Ingun G. (2003). *Farlige farger*. Presentert på 'Den första tvärvetenskapliga konferansen om kläder och mode, från medeltid till modern tid'. Södertörn högskola, Stockholm, 24.-25. oktober 2003

Kjærnes, Unni (2003). *Food safety regulation and consumer trust*. Presented at the workshop 'European Food Safety Regulation : The Challenge of Multi-level Governance', Paris, 10-11 January, 2003

Kjærnes, Unni (2003). *Consumer responses to new technologies*. Presented at the BEUC Consensus Workshop on Novel Food, Brussels, 5-7 February, 2003

Kjærnes, Unni (2003). *Preliminary results from a cross-country survey on trust in the food-chain*. Presented at the Inception Meeting of the TRUST project, Florence, 7-8 April, 2003

Kjærnes, Unni (2003). *The dynamics of trust and distrust in food innovation*. Findings from an EU study. Presented at the FEVIA symposium 'Innovation in the food industry', Brussels, 13 June, 2003

Kjærnes, Unni, Eivind Jacobsen & Arne Dulsrud (2003). *Private-public hybrid regulation: Consumers' protection and trust*. Presented at the Second Workshop on European Food Safety Regulation, Berkley, 6-8 November, 2003.

Kjærnes, Unni (2003). *Food, risk and problems of consumer trust*. Seminar at the Department for Sociology, University of Uppsala, 25 November, 2003

Roos G. (2003). *The determinants of food consumption in Europe*. Abstract in *Annals of Nutrition & Metabolism* 47:354-355. Invited plenary presentation at the 9th European Nutrition Conference, Rome, 1-4 October, 2003,

Stø, Eivind, Throne-Holst, Harald, Vittersø, Gunnar, Carlsson-Kanyama, Annika & Engstrøm, Rebecka (2003). *Dimensions in consumers' visions of future sustainable societies*. Paper and presentation at the ESA-conference in Murcia, Spain, Working group: Sociology of consumption, September 23-26, 2003.

Stø, Eivind (2003). *NGOs, Governments and Businesses: The Nordic Consumer Triangle in a Historical Perspective*. Presented at the Russian/Nordic Workshop

Regional and local work for consumer protection, Kaliningrad, August 21-22, 2003

Terragni, Laura & Hanne Torjusen (2003). *Consumers' agency and market's responsibility in a welfare state: the case of "safe food" in Norway*. Paper presented at the 6th conference of ESA, Working group Sociology of Consumption, Murcia, Spain, September 23-26, 2003.

Wandel, Margareta & Gun Roos (2003). *Food habits and occupation : A study among carpenters, engineers and transport workers in Norway*. Abstract in *Annals of Nutrition & Metabolism* 47:441. Presented at the 9th European Nutrition Conference, Rome, October 1-4, 2003

Nasjonale

Borgeraas, Elling (2003). *"Minstestandard for forbruk"*. Foredrag på Fattighuset, Oslo, 17. desember 2003

Borgeraas, Elling (2003). *"Standardbudsjett som grunnlag for kredittvurderinger"*. Foredrag på SPAMA-kurs, 7. oktober 2003 på Leangkollen, Asker og 9. desember 2003 på Rica Hotell, Oslo

Borgeraas, Elling (2003). *"Hvordan beregne livsoppholdssatser ved kredittvurderinger og under gjeldsordning?"* Foredrag for DnB på Soria Moria Hotell, Oslo, 5. desember 2003

Borgeraas, Elling (2003). *"Sykdom, levekår og forbruk. Økonomiske utfordringer ved langvarig, alvorlig sykdom"*. Foredrag for Kognitiv Rehabiliteringsenhet Sunnaas sykehus, Ingeniørenes Hus, Oslo, 21. november 2003

Borgeraas, Elling (2003). *"Standardbudsjettet - hvordan kan det brukes i kreftomsorgen?"* Foredrag for Kreftforeningen, Oslo, 5. november 2003

Borgeraas, Elling (2003). *"Standardbudsjettet - hvordan kan det brukes i undervisningen?"*, Høgskolen i Buskerud 26. september 2003

Bugge, Annechen B. (2003). *"Midtiddag - en sosiologisk analyse av den norske midtiddagspraksis"*. Poster ved forskerseminaret for Programmet helse og samfunn, Norges Forskningsråd, Quality Leangkollen hotell, 11.-12. november 2003

Bugge, Annechen B. (2003). *"Fisk er fisk og kjøtt er mat!"* Foredrag på konferansen Fisk og helse. Landsforeningen for kosthold og helse, Høvikodden 10. juni 2003

Døving, Runar (2003). *"Frykter vi møtet med den moderne forbruker?"* Foredrag for bransjekonferansen FISK 2003, Rica Ishavshotell, Tromsø, 1. desember 2003

Døving, Runar (2003). *"Dobbelt forbruk på ti år - hva må gjøres? Forventningene, potensialet, arbeidet"*. Foredrag for Frukt og grønt forum, Radisson SAS Hotel, Oslo, 26. november 2003

Døving, Runar (2003). *"Om en stol"*. Kåseri/foredrag i forbindelse med lansering av boken *Tingenes århundre* (Bergan & Dysthe), Norway Designs, Oslo, 12. november 2003

Døving, Runar (2003). *"Fiskens plass i den norske husholdning"*. Foredrag for Eksportutvalgets arbeidsgruppe, Oslo, 20. oktober 2003

Døving, Runar (2003). *"Den hellige matpakka. Matens moralske politikk"*. Radioforedrag, P2-akademiets foredragsserie, 30. oktober 2003

Døving, Runar (2003). Foredrag ved temadag 'En smak av økologi', Matforsk, Ås, 15. oktober 2003

Døving, Runar (2003). *"Kjøttkaker, sushi og den grandiose moralske panikken. Det norske måltidsmønsteret - trender og myter."* Foredrag ved folkehelsekonferansen "Norsk kosthold - ei varm potet", Klepp, 24. september 2003

Døving, Runar (2003). *"Dagligvarehandelens utfordringer. Grensehandelen og servicehandelen"*. Foredrag ved FK-konferansen, SAS Plaza hotell, Oslo, 11. september 2003

Døving, Runar (2003). *"Abduksjon, en elementær slutningsform."* Foredrag i vitenskapsteoretisk seminar, NTNU, Trondheim, 2. september 2003

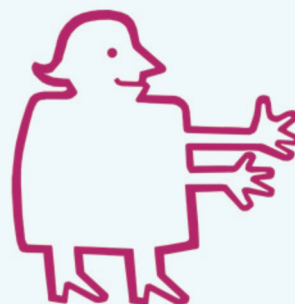
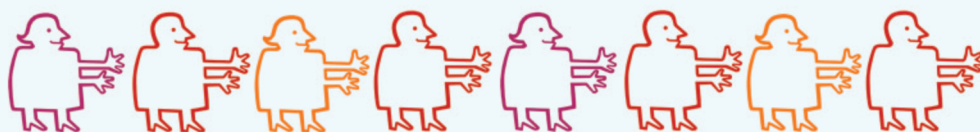
Døving, Runar (2003) *"Mauren - et goog-leforedrag"*. Foredrag under seminaret "Norske dyr", SUM, UiO, 26. august 2003

Døving, Runar (2003): Foredrag ved Norsk antropologisk forenings årskonferanse 10. mai 2003

Døving, Runar (2003): *"Til våre gamle landsmenn"*. Tale i NRK P2 17. mai 2003

Døving, Runar (2003). *"Back to basic: Produktet og kunden"*. Foredrag for Norsk Kundebarometer, Felix, Oslo, 2. april 2003

Døving, Runar (2003). *"Om norsk matkultur"*. Foredrag ved Høyskolen i Akershus, Stabekk, 10. januar 2003

Klepp, Ingun G. (2003). "Målet med håndarbeidsundervisning i Norge 1889-1997". Foredrag på Nordisk konferanse 'Tekstiler mellom det nationale og det globale'. Håndarbeidets Fremmes Seminarium, København, 1.-3. september

Kjærnes, Unni (2003). *The relevance and importance of consumer distrust*. Presented at the seminar 'The Social Meaning and Political Importance of Consumption in Modern Societies', The National Institute for Consumer Research, Oslo, 3 April, 2003

Kjærnes, Unni (2003). *Conditions for consumer trust in food*. Presentation of the TRUSTINFOOD project to The Advisory Board of the Norwegian Food Authority, representing major stakeholders in the Norwegian food system. Oslo, 5 November, 2003

Kjærnes, Unni (2003). *The politicised food - how to establish trust?* Seminar for students at the Norwegian School of Economics and Business Administration. Bergen, 3 December, 2003

Mordal, Tove L. (2003). "Faktorer bak en vellykket e-handel". Innlegg på eforums konferanse om 'E-handels suksesser på et brett', Oslo, 1. april 2003

Mordal, Tove L. (2003). "Benchmarking - anvendbart i utviklingen av brukertilpasset tjenestekvalitet?" Selvalgt prøveforelesning til dr.philos. graden, UiO, 7. november 2003

Mordal, Tove L. (2003). "Diskuter hvordan man kan markedsorientere barnehager og skoler, og dilemmaer i forbindelse med dette". Oppgitt emne til prøveforelesning til dr.philos. graden, UiO, 7. november 2003

Poppe, Christian (2003). "Mestring av betalingsvansker: en oppvisning i umoral, eller ...?" Foredrag for Lindorff, Oslo, 3. oktober 2003

Throne-Holst, Harald (2003). *The Rebound Effect and Technological Development*. Paper and presentation at the 6th Nordic Conference on Environmental Social Sciences (NESS), Turku/Åbo, June 12-14, 2003

Vittersø, Gunnar (2003). "Hva hindrer forbruk av økologiske produkter i å ta av?" Foredrag ved temadag 'En smak av økologi', Matforsk, Ås, 15. oktober 2003

Kronikker og avisartikler- pr 10.12.03

Amilien, Virginie og Roos, Gun (2003). Mattrend eller trendmat. *Nationen* 19/9

Berg, Lisbet (2003). Forbruk og dyrevelferd. *Ren Mat - magasin for økologi, mat og miljø* nr. 2

Borch Anita (2003). Stabilt julehysteri. *Dagbladet* 5/12

Brusdal Ragnhild (2003). Kjøpefest og kjøpepress. *Dagens næringsliv* 9/12

Bugge, Annechen (2003). Det iøynefallende matforbruket. *Nationen* 13/10

Døving, Runar (2003). Grensehandelens mentale husholdningsbudsjett. *Nationen* 31/5

Hegnes, Atle When (2003). Tradisjonsmatfestivaler - det sosiale i handelssentrum. *Nationen* 10/6

Helle-Valle, Jo og Slette-meås, Dag (2003). Bør bredbånd bli en borgerrettighet? *Aftenposten* 2/6

Heilmann Mari Rysst (2003). Jeg en avmektig forbruker. *Dagbladet* 8/9

Lavik, Randi (2003). Matvarepriser i den offentlige debatt. *Nationen* 15/7

Serie om merkevarebygging i Dagens Næringsliv

Døving, Runar (2003). Teknologinaivisme. *Dagens Næringsliv* 15/2

Døving, Runar (2003). En guru i keiserens klær. *Dagens Næringsliv* 13/3

Døving, Runar (2003). Bruddet med ostenopolet. *Dagens Næringsliv* 24/3

Døving, Runar (2003). Avbrytelsens kunst. *Dagens Næringsliv* 6/5

Døving, Runar (2003). Lettvinte fristelser. *Dagens Næringsliv* 11/6

Døving, Runar (2003). Vulgært og effektivt. *Dagens Næringsliv* 17/7

Døving, Runar (2003). Bastet og bundlet. *Dagens Næringsliv* 15/8

Døving, Runar (2003). Legg ned Godt Norsk. *Dagens Næringsliv* 27/10

Døving, Runar (2003). Når menn skal sminkes. *Dagens Næringsliv* 26/11

Statens Institutt for Forbruksforskning

Postboks 4682 Nydalen 0405 Oslo

Besøksadresse: Sandakerveien 24C Tlf: 22 04 35 00 Fax: 22 04 35 04

e-mail: sifo@sifo.no Internett: www.sifo.no